

XI. Pius pápa apostoli körlevele a keresztény házasságról (Casti connubii)

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

*XI. Pius pápa
apostoli körlevele
a keresztény
házasságról*

*Szent István-Társulat
az Apostoli Szentszék Könyvkiadója
Budapest*

Impresszum

**XI. Pius pápa
apostoli körlevele a keresztény házasságról
(Casti connubii)**

Nihil obstat.
Dr. Joannes Drahos
m. p., censor.

Nr. 243. Imprimatur.
Strigonii 23. Januarii 1931.
Dr. Julius Machovich
m. p., vicarius generalis.

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című füzet elektronikus változata. A füzet a Szent István Társulat kiadásában, Budapesten jelent meg év nélkül (1931-ban). Az elektronikus változat a Szent István Társulat engedélyével készült.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Bevezetés	4
Örök tantételek a házasságról	4
I. A házasság javai: a gyermek, a hűség, a szentség	6
II. Tévedések, bűnök, támadások.....	13
1. Az anyaság ellen	14
2. A hitvesi hűség ellen.....	18
3. A szentség ellen	20
III. A keresztény házasság felújítása.....	24

Bevezetés

Tisztelendő Testvérek!
Üdvöt és apostoli áldást!

A tiszta házasságnak nagy méltósága leginkább abból ismerhető föl – Tisztelendő Testvérek – hogy az Úr Jézus Krisztus, az örök Atyának Fia, miután az elbukott ember természetét magára öltötte, isteni szeretetének tervébe, amely szerint a mi emberi fajunknak megváltását végrehajtotta, a házasságot mint a család és következésképp az emberi társadalom létokát és létalapját különös hangsúllyal belefoglalta, sőt azt az isteni alapítás őseredeti tisztaságába visszaállítván az Újszövetségben valódi és „nagy”¹ szentség rangjára emelte, s éppen azért annak szabályozását és gondozását teljesen az ő Jegyesére, az egyházra bízta.

Hogy azonban a Krisztus által megújított házasságnak üdvös gyümölcsei minden időben és a földkerekség minden népeinél tényleg jelentkezzenek is, az embereknek először is világosan meg kell érteniök Krisztusnak eredeti tanítását a házasságról s azután a keresztény házasfeleknek az isteni kegyelem által megerősített akaratukkal minden gondolatukat és cselekvésüket Krisztusnak hamisítatlan törvényéhez kell alkalmazniok, amelyből önmaguknak és családjuknak boldogságát és békéjét meríthetik.

Már pedig Mi az Apostoli Szék magaslatáról széttekintve látjuk s Ti – Tisztelendő Testvérek – bizonyára szintén látjátok és keserűen fölpanaszoljátok, hogy az emberiség tekintélyes része a házasság megújításának isteni művéről megfélemlenve a keresztény házasság nagy szentségét vagy egyáltalán nem ismeri vagy konokul tagadja, sőt új és gyökerökben hamis erkölcsi elvekre támaszkodva lábbal is tiporja. Mivel a legveszedelmesebb tévedések és a romlott erkölcsök már híveink közé is beszivárognak s napról-napra észrevétlenül is tovább terjednek, mint Krisztus földi helytartója, mint legfőbb pásztor és tanítómester kötelességünknek tartottuk apostoli szavunkat fölemelni, hogy a gondjainkra bízott híveket a fertőzött legelőkről eltereljük és amennyire rajtuk áll, őket épségben megőrizzük. Szólunk tehát hozzátok – Tisztelendő Testvérek – s rajtatok keresztül Krisztus egész egyházához, sőt az egész emberiséghez a keresztény házasság lényegéről, méltóságáról, a családra és az emberi társadalomra kiáradó előnyeiről és jótéteményeiről, az evangéliumi tanítás ezen nagyfontosságú tételével ellenkező tévedésekről, a házassággal ellenséges bűnökről, végül a gyógyítás legfőbb módjairól. Elődünknek, XIII. Leó pápának nyomdokain haladunk, akinek ötven évvel ezelőtt a keresztény házasságról kiadott „Arcanum”² kezdetű körlevelét ezennel a Magunkévá tesszük és megerősítjük s bár a mai korviszonyokat és szükségleteket tekintve bizonyos dolgokat bővebben is kifejtünk, az a körlevél nemcsak nem évült el, hanem teljesen érvényben marad.

Örök tantételek a házasságról

A legfőbb elvek

Kiindulunk a Leó-féle körlevélből, amelynek majdnem egész tartalma a házasság isteni alapításának, szentségi méltóságának és fölbonthatatlanságának védelme. Mindenekelőtt leszögezzük a változhatatlan és megtámadhatatlan alaptételt:

¹ Ef. 5,32.

² Litt. Encycl. Arcanum Divinae sapientiae 10. Febr. 1880.

A házasság alapítása és megújítása nem emberi mű, hanem isteni. Nem emberek, hanem Isten – a természet alkotója – és Krisztus Urunk – a természet megváltója – bátyázták körül törvényekkel, megerősítették és fölmagasztalták. Azért ezek a törvények semmiféle emberi önkénynek, még a házafélek ellenkező megegyezésének sem rendelhetők alá. Ez a Szentírás tanítása,³ ez az egyház állandó és általános hagyománya, ez a trienti szent zsinatnak ünnepies végzése, amely a Szentírás szavaival hirdeti és megállapítja, hogy a házasság örök és fölbonthatatlan köteleke, annak egysége és szilárdsága magától az Istentől mint alapítótól származik.⁴

Noha a házasság természeténél fogva isteni alapítás, benne az emberi akaratnak mégis megvan a maga szerepe, még pedig igen előkelő szerepe. Mert az egyes házasság, mint egy bizonyos férfi és nő között kötött életszövetség, nem létesülhet másként, mint mindkét jegyesnek szabad beleegyezéséből: s az a szabadakarat elhatározás, amellyel mindegyik fél átadja és elfogadja a házassággal velejárá jogot,⁵ a valódi házasság létrejövéséhez annyira szükséges, hogy azt semmiféle emberi hatalom nem pótolhatja.⁶ De a szabadság csak annak nyilvánítására szorítkozik, vajon a felek valóban házasságot és pedig egy meghatározott személlyel akarnak-e kötni, vagy sem. A házasság lényege már nem az emberi szabadságtól függ, úgy hogy aki egyszer házasságot kötött, az már a házasság isteni törvényeinek és lényeges tulajdonságainak alá van rendelve. Az angyali doktor a hűségről és a gyerekekről értekezve így ír: „ezek a házasságban magának a házassági szerződésnek okozatai, úgy, hogy ha a házassági beleegyezésben, amely a házasságot létrehozza, velök ellenkező akarat nyilvánulna meg, nem létesülne valódi házassága.”⁷

A házasságban valójában a lelkek kapcsolódnak és egybefonódnak, még pedig előbb és szorosabban, mint a testek, nem az érzékek és érzelmek múló hajlandósága, hanem az akaratok megfontolt és erős eltökélése alapján. S a lelkek egybekeléséből származik Isten rendelése folytán a szent és elválaszthatatlan kötelek.

A házassági szerződésnek ez az egészen sajátos és egyedülálló természete élesen megkülönbözteti azt az állatoknak a vak ösztönök vonzása folytán történő egyesülésétől, amelyben értelem és akarat szerepet nem játszik, valamint az emberek kóbor egybekelésétől, amelyeknél hiányzik az akaratok igaz és becsületes kapcsolódása és a családi együttélésnek minden joga.

Már ebből a tényből következik a törvényes hatalmaknak az a joga és kötelessége, hogy megfékezzék, megakadályozzák és büntessék a bűnös házasságokat, amelyek észellenesek és természetellenesek; sőt az emberi természettel összefüggő dologról lévén szó, egészen nyilvánvaló igazság az is, amit boldogemlékü XIII. Leó pápa így fejez ki:⁸ „Az életmód megválasztásában minden egyes embernek hatalma és szabadakarata van egyik módot választani: vagy az Úr Jézus tanácsát a szüzességről követni, vagy házasságra lépni. Semmiféle emberi törvény nem veheti el az embernek természetes és veleszületett jogát a házassághoz s nem korlátozhatja az isteni tekintéllyel kezdetben megszabott házassági okot: «Növekedjete és sokasodjatok.»”⁹

Tehát a valódi házasság szent szövetségét az isteni és emberi együttes akarat alkotja. Istentől van a házasság alapítása, céljai, törvényei, javai; viszont az emberek akaratából – bár Isten együttműködése és segítsége mellett – létesülnek az egyes házasságok az Istentől

³ Gen. 1,27,28; 2,22–23; Máté 19,3 stb.; Ef. 5,23 stb.

⁴ Conc. Trid. sess. 24.

⁵ E. T. (Egyházi Törvénykönyv) c. 1081. §. 2.

⁶ E. T. c. 1081. §. 1.

⁷ S. Thom. Aquin. Summa theolog. p. III. Supplem. q. 49, art. 3.

⁸ Litt. Encycl. Rerum novarum. 15. Maii 1891.

⁹ Gen. 1,28.

rendelt köteleességekkel és javakkal együtt, a saját személyüknek az egész élet tartamára másnak való önkéntes átadása által.

I. A házasság javai: a gyermek, a hűség, a szentség

Tisztelendő Testvérek, midőn annak a kifejtésére térünk át, hogy melyek és mily nagyfontosságúak az igazi házasságnak Istentől rendelt javai, eszünkbe jutnak az egyház ama kiváló doktorának szavai, akit halálának tizenötödik századfordulója alkalmából nem régen ünnepeltünk „Ad salutem”¹⁰ kezdetű körlevelünkben, Szent Ágostonnak szavai: „Mindazok a javak, amelyek miatt maga a házasság jó: a gyermek, a hűség és a szentség”.¹¹ S hogy ebben a három pontban a keresztény házasságról való egész tanítás világosan bennfoglaltatik, azt is fényesen megmagyarázza ugyanaz a szent doktor, amidőn írja: „A hűség kizárja a házasságon kívül más férfival vagy nővel a nemi érintkezést; a gyermek megköveteli, hogy szeretettel fogadják, gyöngéden táplálják és vallásosan neveljék; a szentség megakadályozza a házasság fölbontását s nem engedi, hogy az elvált férfi vagy nő, akár a gyermek kedvéért is mással házasságot kössön. Íme a házasságnak egész törvénye, amely a természetes termékenységet megnesemesíti, a gonosz szabadosságot pedig megfékezi.”¹²

A gyermek

A házasság javai közt első helyen áll a gyermek, így tanította már maga az emberi nem Teremtője, aki végtelen kegyessége szerint az emberi élet folytatásában az emberek segítségét igénybevenni akarta, midőn a paradicsomban a házasságot alapítván összeülteknek s rajtuk keresztül az összes eljövendő házastársaknak mondotta: „Növekedjétek és sokasodjatok és töltsétek be a földet”.¹³ Ugyanazt az igazságot Szent Ágoston Szent Pál apostolnak Timóteushoz írt első levele¹⁴ szavaiból is levonja, mondván: „Maga az apostol a tanúja, hogy a házasság célja a gyermeknemzés, midőn mondja: Akarom, hogy a fiatalok férjhez menjenek. S mintha valaki tőle az okot kérdezné, azt feleli: «Fiakat szüljenek, anyák legyenek»”.¹⁵

Hogy a gyermek az Isten mekkora jótéteménye és a házasságnak milyen nagy áldása, kitűnik az ember méltóságából és magasztos céljából. Az ember már eszes természetének kiválóságával is minden más látható teremtményt fölülmúl. Még emeli a méltóságot, hogy az Isten nemcsak azért akarja az emberek megszületését, hogy éppen éljenek és a földet betöltsék, hanem hogy az Istent tiszteljék, őt megismerjék, szeressék és benne az égben örök boldogságukat találják. Ez a végcél az embernek Isten kegyelméből a természetfölötti rendbe emeltetése folytán mindent fölülhalad, amit szem látott, fül hallott vagy az ember szívébe fölhatolt.¹⁶ Tehát a mindenható Isten erejéből a szülők közreműködésével születő gyermek az isteni Jóságnak kiváló ajándéka és a házasságnak nemes gyümölcse.

A keresztény szülők értsék meg, hogy ők nemcsak az emberi nemnek a földön elterjesztésére és fenntartására vannak, s nem is csak azért, hogy az igaz Istennek akármilyen tisztelőket neveljenek, hanem hogy Krisztus egyházának gyermekeket, a szenteknek

¹⁰ Litt. Encycl. Ad salutem. 20. Apr. 1930.

¹¹ S. August. De bono conjug. cap. 24. n. 32.

¹² S. August. De Gen. ad litt. lib. 9. cap. 7. n. 12.

¹³ Gen. 1,28.

¹⁴ I. Tim. 5,14.

¹⁵ S. August. De bono conjug. cap. 24. n. 32.

¹⁶ I. Kor. 2,9.

polgártársakat, az Istennek háznépet szüljenek,¹⁷ hogy az Isten és az Üdvözítő igaz tiszteletének élő nép szaporodjék. Magát a megszentelő kegyelmet a keresztény szülők ugyan nem önthetik át a gyermekbe, ha maguk a kegyelem állapotában vannak is, sőt a természetes nemzés a halál útja, amelyen az áteredő bűn megy a gyermekbe, mégis valamiképpen részesei az első paradicsomi házasságnak, mivel gyermeküket följánlják az egyháznak, hogy az mint az Isten gyermekeinek termékeny anyja, őt a keresztségben a természetfölötti életre újjászülje s így Krisztus eleven tagja, az örök élet és az örök boldogság részese és örököse legyen, melyre valamennyien teljes szívből vágyódunk.

Ha a keresztény anya mindezt megfontolja, akkor tökéletes és felsőbbrendű vigasztalódással veszi tudomásul az Úr Jézusnak róla mondott szavait: „Az asszony, miután megszülte a gyermeket, már nem emlékezik szorongatásáról örömeiben, hogy ember született a világra”¹⁸ s anyai tisztének minden fájdalmát, gondját és terhét erős lélekkel viselvén, sokkal több és sokkal szentebb joggal dicsekszik majd az Úrban az ő gyermekeinek virágzó koszorújával, mint az a római matróna, a Gracchusok anyja. Sőt mindkét házastárs majd készséges és hálás lélekkel fogadja az Isten kezéből a gyermekeket s bennök az Istentől rájuk bízott talentumot lát, amelyet nemcsak a saját és a földi haza javára kell kamatoztatni, hanem az ítélet napján az Istennek kamatostul kell visszaadni.

Gyermeknevelés

A gyermeknemzés egyedül nem meríti ki a házasság első javának fogalmát. Hozzá tartozik még a gyermeknevelés. Elégtelen volna a végtelenül bölcs Isten gondoskodása a világrajött gyermekről és következőleg az emberi fajról, ha azoknak, akiknek hatalmat és jogot adott a gyermeknemzésre, nem adott volna jogot és kötelességet a gyermeknevelésre. Köztudomásúlag a gyermek még a természetes élet terén is, annál inkább a természetfölötti élet terén önmagával tehetetlen és magáról gondoskodni nem tud, hanem mások segítségére, oktatására, nevelésére szorul sok éven át. Egészen természetes, mert így követeli az Isten és a természet, hogy a gyermeknevelés joga és kötelessége azokat illeti, akik az életrehozás művét megkezdték, és akiknek tilos a megkezdett művet abbahagyván azt a biztos pusztulásnak kitenni. Már pedig a gyermekek szükséges nevelése legjobban a házasságban oldható meg, mert a szülők fölbonthatatlan köteléssel vannak egymáshoz kötve s így mindkettőnek munkája és a kölcsönös támogatása rendelkezésre áll.

Mivel az ifjúság keresztény neveléséről másutt¹⁹ bőségesen foglalkoztunk, a rávonatkozó tant Szent Ágoston szavainak ismétlésével foglaljuk össze: „A gyermek elvárja, hogy szeretettel fogadják ... vallásosan neveljék”.²⁰ Ugyanezt a tételt az Egyházi Törvénykönyv is velősen így fejezi ki: „A házasság legelső célja a gyermeknemzés és a gyermeknevelés”.²¹

Végül nem hallgathatjuk el, hogy az új életet fakasztó, Istentől nyert emberi képesség tisztességes használata kizárólag a házások joga és kiváltsága s föltétlenül csak a házasság szent korlátai között maradhat – éppen a gyermek javára a szülőkre rótt kettős föladatnak nagy méltósága és kiváló jelentősége miatt.

¹⁷ Ef. 2,19.

¹⁸ Ján. 16,21.

¹⁹ Litt. Encycl. Divini illius Magistri. 31. Dec. 1929.

²⁰ S. August. De Gen. ad litt. lib. 9. cap. 7. n. 12.

²¹ E. T. c. 1013. §. 1.

A hitvesi hűség

A házasságnak második java, amelyet – mint említettük – Szent Ágoston felsorol, a hűség, vagyis a hitveseknek a házassági szerződés betartásában való kölcsönös hűsége, úgyhogy ami az isteni törvénnyel szabályozott házasságkötésből kifolyólag egyedül a hitvestársnak a joga, azt a másik hitves neki meg ne tagadja s másnak meg ne engedje, sőt magának a hitvestársnak se engedjen meg olyasmit, ami mint az isteni joggal és törvényekkel ellenkező és a hitvesi hűséggel összeférhetetlen, egyáltalán tilos.

A házasság egysége

A hűség elsősorban a házasság tökéletes egységét követeli meg, amelyet a Teremtő az összülők házasságában megállapított, mert azt egy férfi és nő között kötötte. S bár az Isten, mint legfőbb törvényhozó, az őseredeti törvényt az idők folyamán bizonyos időre valamelyest enyhítette, egészen kétségtelen, hogy az evangéliumi törvény egészen visszaállította az eredeti és tökéletes egységet s megszüntetett minden kivételt, amint Krisztus szavai, az egyház állandó tanítása és gyakorlata világosan bizonyítják. Joggal nyilatkoztatta ki azért a trienti szent zsinat: „Ez a kötelék csak két embert köt és kapcsol össze. Jézus Krisztus világosan így tanította, mikor mondta: Ennélfogva már nem ketten vannak, hanem egy test”.²²

S az Úr Jézus Krisztus nemcsak a soknejűséget és a sokférjűséget – akár egyidejű, akár egymásutáni formájában – s a házassági hűség minden külső megsértését ítélte el, hanem, hogy a házasság szentélyének tisztasága tökéletesen megőriztessék, még az egységgel ellenkező szándékos gondolatokat és kívánságokat is megtiltotta: „Én pedig mondom nektek, hogy mindaz, aki asszonyra néz, hogy őt megkívánja, már házasságtörést követett el vele szívében”.²³ Krisztusnak ezt a tilalmát még a házastárs beleegyezése sem hatálytalaníthatja, mert isteni és természeti törvény nyilatkozik meg benne, amelyet emberi akarat le nem ronthat és nem módosíthat.²⁴ Sőt, hogy a házassági hűség annál fényesebben tündököljön, a házastársak kölcsönös érintkezésének a családban a tisztaság jegyét kell magán hordania, oly módon, hogy a hitvesek mindenben az Isten és a természet törvényéhez alkalmazkodnak s az Isten nagy műve iránt alázatos tisztelettel a Teremtő végtelenül bölcs és szent akaratát követni igyekeznek.

Szent és tiszta szeretet

S ez a – Szent Ágoston által *szűziesnek* nevezett – hűség könnyűvé, kellemessé és fölemelővé válik egy másik kiváló tényezőnek, a hitvesi szeretetnek erejéből, amely a házasság összes kötelességeit átjárja és a keresztény házasságban a legelőkelőbb szerepet játssza. Megköveteli a házassági hűség, hogy a férjet és feleséget egészen különleges, szent és tiszta szeretet kösse össze, s ne úgy szeressék egymást, mint a házasságtörők, hanem amint Krisztus szerette az ő egyházát, mert ezt a szabályt Szent Pál apostol írta elő, midőn mondja:²⁵ „Ti férjek szeressétek feleségeteket, amiképp Krisztus is szerette az egyházat”. Krisztus pedig határtalan szeretettel ölelte magához az egyházat s nem a saját, hanem kizárólag a Jegyvesnek érdekét tartotta szem előtt.²⁶ Tehát nem olyan szeretetről van szó,

²² Conc. Trid. sess. 24.

²³ Máté 5,28.

²⁴ Decr. S. Officii, 2. Martii 1679. propos. 50.

²⁵ Ef. 5,25 és Kol. 3,19.

²⁶ Római katekizmus, 2. fejj. 8. kérdés.

amely csak az érzékiség gyorsan múló kívánságain alapszik, vagy csak becézó szavakban nyilvánul, hanem amely a lélek legbensőbb érzésein nyugszik, – s mivel a szeretet próbaköve a tett²⁷ – külső cselekedetben is bizonyosságot tesz magáról.

Kölcsönös segítség

S a szeretetnek külső munkája a családban nemcsak a kölcsönös megsegítésre szorítkozhatik, hanem arra is kiterjed, sőt elsősorban arra kell törekednie, hogy a házások egymást a belső lelki kialakulásban, fejlődésben és tökéletesedésben támogassák, hogy az életközösségből kifolyólag az erényekben folytonos előhaladást tegyenek, különösen az isteni és a felebaráti szeretetben, amelyen végeredményben „az egész törvény függ és a próféták”.²⁸ Hiszen a tökéletes ételszentségnek az Isten által az emberek elé állított mintaképét – az Úr Jézus Krisztust – valamennyien követhetik és tartoznak is követni, bármilyen a társadalmi állásuk vagy a tisztességes foglalkozásuk, sőt Isten segítségével a legnagyobb lelki tökéletesség fokára is emelkedhetnek, amint a szentek nagy száma bizonyítja.

A hitveseknek kölcsönös lelki kialakítása, egymásnak tökéletesítésére való állandó törekvése a római katekizmus tanítása szerint²⁹ bizonyos értelemben joggal a házasság első okának és céljának is mondható, ha a házasságot nem szorosan mint a gyermeknemzés és gyermeknevelés intézményét fogjuk föl, hanem szélesebb értelemben, mint az egész életnek közösségét, szövetségét és együttes leélését.

A szeretet rendje

A szeretettel összhangba kell hozni a házasságnak összes egyéb jogait és kötelességeit. Tehát nemcsak az igazságosság törvényeként, hanem a szeretet szabályaként is kell vennünk az Apostol mondását: „A férj adja meg a feleségnek, amivel tartozik, hasonlóképpen pedig a feleség is férjének». ³⁰ Amint a családi élet a szeretetnek kötelékével megszilárdult, uralkodnia kell benne annak, amit Szent Ágoston a *szeretet rendjének* nevez. Ez a rend magával hozza a férjnek felsőbbbségét az asszony és a gyermekek fölött, az asszonynak készséges és önkéntes meghódolását és engedelmisségét, amelyet az Apostol ajánl: „Az asszonyok engedelmessé legyenek férjüknek, akárcsak az Úrnak, mert a férfi éppúgy feje az asszonynak, mint Krisztus az egyháznak”. ³¹ Ez az alárendeltség nem tagadja meg s nem veszi el a nőtől azt a szabadságot, amely őt emberi személyiségének kiváló méltóságánál, feleségi, anyai és élettársi magasztos hivatásánál fogva teljes joggal megilleti. Nem is követeli tőle, hogy férje akármilyen – talán esztelen vagy a női méltósággal meg nem egyeztethető – kívánságának eleget tegyen. Nem is kívánja, hogy a nő a kiskorúak sorsára jusson, akik kellően érett ítélőképesség vagy élettapasztalat hián saját jogaikat nem gyakorolhatják. De tiltja a mértéktelen s a család javának elhanyagolásáig menő szabadosságot. Tiltja a család szervezetében a szívnek függetlenítését a fejtől, ami az egész szervezetnek kárával, sőt végső pusztulásának veszélyével járna. Ha ugyanis a férj a fej, akkor a nő a szív. S amint a férj a kormányzó hatalmat, úgy az asszony viszont a szeretetnek fejedelemségét igényelheti s tartozik is igényelni a családban.

A női alárendeltség a férjjel szemben különböző fokban és módon jelentkezik a személyek, helyek, idők különfélesége szerint. Ha a férj elmulasztja kötelességét, az asszony

²⁷ S. Greg. Magn. Homil. 30. in Evang. n. 1. (Ján. 24,23–31)

²⁸ Máté 22,40.

²⁹ Római katek. §. 2. feje. 8. kérdés 13.

³⁰ I. Kor. 7,3.

³¹ Ef. 5,22–23.

tartozik helyette a család kormányzását átvenni. De a családnak szervezetét s annak Istentől alkotott és megerősített alkotmánytörvényét fölforgatni vagy megsérteni soha és sehol sem szabad.

Igen bölcsen ír XIII. Leó pápa a férj és a feleség helyes viszonyáról abban a körlevélben, amelyet – mint említettük – a keresztény házasságról kiadott:³² „A férfi a család fejedelme és az asszony feje. Mivel azonban az asszony hús a férje húsából és csont az ő csontjából, azért rendelje magát alá és engedelmeskedjék férjének, nem szolgálai módon, hanem mint feleség, azaz engedelmisségében legyen meg a kellő tisztesség és méltóság. Úgy abban, aki kormányoz, mint abban, aki engedelmeskedik, miután az egyik Krisztusnak, a másik az egyháznak képét tükrözteti vissza, az isteni szeretet legyen a kötelességeknek állandó irányítója”. Ezek tehát a hűségnek velejárói: az egység, a tisztaság, a szeretet, a méltóságos és nemes engedelmisség. Amennyi név, mindmegannyi áldásai a hitveseknek és a házasságnak, amelyek a házasság békéjét, méltóságát és boldogságát biztosítják és előmozdítják. Ugyanazért nem csoda, hogy a hűséget mindenkor a házasság legkiválóbb javai közé számították és sorolták.

A nagy szentség

De az összes nagy áldásokat betetőzi és tökéletesíti a keresztény házasságnak az az előnye, amelyet Szent Ágoston szavával *szentségnek* nevezünk, s amely jelenti a házassági kötelék fölbonthatatlanságát és a házassági szerződést mint kegyelmet közvetítő jelet, amivé azt Krisztus fölemelte és megszentelte.

A házassági szövetség fölbonthatatlan szilárdságát maga Krisztus hangsúlyozta mondván: „Amit Isten egybekötött, ember el ne válassza”³³ és „Mindaz, aki elbocsátja feleségét és mást vesz, házasságot tör; és aki férjétől elbocsátott nőt vesz, házasságot tör”.³⁴

Szent Ágoston világosan a fölbonthatatlanságban jelöli meg azt, amit a szentség javának mond: „A szentség magával hozza, hogy a házasság föl ne bontassék s az elvált férfi vagy nő mással, még a gyermeknek kedvéért se köthessen házasságot.”³⁵

A teljes fölbonthatatlanság minden valódi házasságnak tulajdonsága, bár nem mindegyiknek egészen ugyanolyan tökéletes mértékben. Mert az Úrnak ama szava: Amit Isten egybekötött, ember el ne válassza – az ősszülők házasságáról, minden jövődi házasság előképéről, szólt s így bizonyosan minden valódi házasságra vonatkozik. S bár Krisztus előtt az őseredeti törvény fensége és szigorúsága annyira enyhült, hogy Mózes az Isten választott népe polgárainak is megengedte szívök keménysége miatt bizonyos okokból a válólevél adását, Krisztus az ő legfőbb törvényhozói hatalmánál fogva ezt a nagyobb szabadságot visszavonta s érvényébe visszahelyezte az eredeti törvényt azokkal a feledésnek soha át nem adható szavakkal: Amit Isten egybekötött, ember el ne válassza. Azért boldogemlékű elődünk, VI. Pius pápa bölcs választ adott az egri püspöknek: „Nyilvánvaló, hogy a házasság már természetes állapotában, tehát sokkal előbb, mielőtt igaz szentségnek rangjára emelkedett, Istentől úgy alapított, hogy magával hozza az örök és fölbonthatatlan köteléket, amely tehát polgári törvénnyel föl nem oldható. S bár a szentségi jelleg a házasságtól elválasztható, mint például a pogányok házasságánál, mégis az ilyen házasságban is – ha egyébként valódi házasság – meg kell lennie s bizonyosan meg is van az örök kötelék, amely a házassággal kezdettől fogva isteni jogon összefügg s így a polgári hatalomnak nem lehet alávetve. Minden házasságkötés vagy úgy történik, hogy tényleg valódi házasság

³² Litt. Encycl. Arcanum, 10. Febr. 1880.

³³ Máté 19,6.

³⁴ Luk. 16,18.

³⁵ S. August. De Gen. ad litt. lib. 9. c. 7. n. 12.

létesüljön, s akkor vele jár az isteni jogon minden valódi házassághoz hozzátartozó örök kötelék; vagy pedig úgy vesszük, hogy az örök kötelék nélkül történik a kötés, de akkor nincs házasság, hanem az Isten törvényével merőben ellenkező tilos egyesülés. Ilyet pedig sem kötni, sem fenntartani nem szabad”.³⁶

Ha van is igen ritka kivétel a fölbonthatatlanság alól, mint a tisztán pogányok közt kötött csupán természetes házasságoknál, valamint a keresztények közt érvényesen kötött, de még el nem hált házasságoknál, az a kivétel nem az emberi akarattól függ, sem akármilyen tisztán emberi hatalomtól, hanem az isteni jogtól, amelynek őre és magyarázója Krisztus egyháza. De soha és semmiféle okból ilyen joga nem lehet senkinek az érvényes és elhált keresztény házasság fölött. Ebben ugyanis a házastársi kötelék már teljesen befejezett s így Isten akaratából benne a tökéletes, emberi hatalom által meg nem oldható szilárdság és fölbonthatatlanság nyilvánvaló.

A fölbonthatatlanság belső oka

Ha Isten eme akaratának belső okát kellő tisztelettel kutatjuk, Tisztelendő Testvérek, úgy azt könnyen megtaláljuk a keresztény házasságnak ama titokzatos jelentőségű jegyében, amely a hívek bevezetett házasságán teljesen és tökéletesen fölismerhető. Mint az Apostol az efezusiakhoz írt levelében tanúsítja,³⁷ a keresztények házassági frigye azt a legtökéletesebb egyesülést jelképezi, amely Krisztus és az Egyház közt van: „Nagy titok ez; mondom én, Krisztusra és az egyházra értem”. Ez a közösség elválasztással szét nem bontható, ameddig Krisztus s őáltala az anyaszentegyház él. Amit különben Szent Ágoston is nyíltan tanít a következő szavakkal: „Az van ugyanis megőrizve Krisztusban és az ő Egyházában, hogy az élőt az élőtől el nem szakíthatja semmiféle válás, s ezt a titkot oly féltékenyen őrzik a mi Istenünk országában, azaz Krisztus egyházában, hogy amikor a gyermekáldásért férjhezmennek a nők, vagy nőszülnek a férfiak, még a meddő asszonyt sem szabad elhagyniok azért, hogy helyette termékeny nőt vegyenek el. Aki ezt megteszi, az – nem ugyan a világi törvény alapján – (mert ez válás esetén büntetlenül megengedi másokkal az új házasságokat; az Úr tanúsága szerint Szent Mózes is megengedte a zsidóknak szívök keménysége miatt), hanem az evangéliumi törvény alapján bűnös a házasságtörésben, szintűgy az asszony is, ha máshoz férjhez megy.”³⁸

A fölbonthatatlanság előnyei

Hogy mekkora és mennyi sok jó ered a házasság fölbonthatatlanságából, még annak a figyelmét sem kerülheti el, aki csak felületesen gondolkozik a házaspárok és a gyermekek érdekeiről, valamint az emberi társadalom javáról. Először is a hitvesek megtalálják benne a tartósságnak biztos zálogát, amit a teljes egyéniségnek önfeláldozó átadása és a legbensőbb lelki szövetség már a természeténél fogva is megkövetel, mert a szeretet soha véget nem ér.³⁹ Másodszor a tiszta hűség megleli a maga erős bástyáját a hűtlenségre csábító belső és külső ellenségekkel szemben. Azután elcsitítja azt a gyötrő aggodalmat, hogy csapások és az öregség idején egyik házastárs esetleg elhagyja a másikat, sőt az aggodalom helyett a béke biztosítékát nyújtja. Megőrzi a hitvesek méltóságát és jótáll a kölcsönös támogatásért, mert az elválaszthatatlan kötelék állandóan emlékezteti a hitveseket, hogy a házassági frigyre, amelyet csak a halál bonthat szét, nem múló javakért s nem az érzékiség szolgálatáért léptek,

³⁶ Pius VI. Rescript. ad Episc. Agriens. 11. Jul. 1789.

³⁷ Ef. 5,32.

³⁸ S. August. De nupt. et concup. lib. 1. cap. 10.

³⁹ I. Kor. 13,8.

hanem hogy egymásnak kölcsönösen magasabb és örökké tartó javakat szerezzenek. A legjobban gondoskodik a gyermekek védelméről és sok évig tartó neveléséről, mert ennek a nehéz és sokáig tartó kötelességnek terheit a szülők egyesült erővel könnyebben viselik.

Ugyancsak bőséges előnyöket biztosít az egész emberi társadalom számára. Tapasztalatból tudjuk, hogy az elválaszthatatlanul szilárd házasságok az élet tisztaságának és a jó erkölcsöknek a kútforrásai. A házassági törvény becsületes betartása biztosítja az államok boldogulását és közjavát. Olyan az állam, amilyenek a családok és bennök az emberek, mert ezek alkotják az államot, mint a testet az egyes tagok. Tehát úgy a hitvesek és a gyermekek magánjava, mint az emberiség közjava körül kiváló érdemeket szereznek mindazok, akik a házasság fölbonthatatlanságát védelmezik.

A szentségi kegyelem

A házasság szentségi jellege a fölbonthatatlanságon kívül még sokkal magasabb előnyöket is tartalmaz, amelyeket már maga a *szentség* neve eléggé jelez. Ez a név a keresztények előtt nem hiú és üres név. Krisztus Urunk, „a szentségek alapítója és tökéletesítője”,⁴⁰ azáltal, hogy híveinek házasságát az újszövetség igaz és valódi szentségének rangjára emelte, azt igazán annak a különös lelki kegyelemnek a jelévé és forrásává tette, amellyel a természetes szeretetet nagyobb tökéletességre emeli, az elválaszthatatlan egységet megerősíti és a házastársakat megszenteli.⁴¹

S mivel Krisztus a hívők közt magát az érvényes házassági beleegyezést tette meg a kegyelem jelévé, a szentségi jelleg a keresztény házassággal annyira összefügg, hogy a megkereszteltek közt valódi házasság nem jöhet létre anélkül, hogy egyúttal szentség is legyen.⁴²

Mikor tehát a hívek őszinte lélekkel megadják a házassági beleegyezést, akkor önmaguknak megnyitják a szentségi kegyelem kincstárát, hogy belőle természetfölötti erőt merítsenek kötelességeik és hivatásuk hűséges, szent és halálig tartó beteljesítésére. Ez a szentség ugyanis mindazokban, akik működése ellen akadályokat nem gördítenek, megnöveli a természetfölötti életnek állandó forrását – a megszentelő kegyelmet s azonfelül még különleges ajándékokat, lelki készséget, kegyelmi csírákat ad, fölfokozza és tökéletesíti a természetes erőket, hogy a hitvesek nem csupán értelemmel fölrítsék, hanem átérezzék, szilárd elhatározással és megfontolt akarattal megbecsüljék és betöltsék mindazt, ami a házassági állapothoz, annak céljához és kötelességeihez hozzátartozik. Végül jogot biztosít nekik, hogy a segítő kegyelmet mindannyiszor elnyerjék, valahányszor állapotbeli kötelességeik betöltéséhez arra szükségük van.

Mivel azonban a természetfölötti világrendben az isteni Gondviselésnek az a törvénye, hogy akik a szentséget az értelem teljes használatának birtokában fölveszik, azok annak teljes gyümölcsseit csak úgy nyerhetik el, ha a kegyelemmel maguk is közreműködnek, a házassági kegyelem nagyrészt a földre elásott, nem gyümölcsöző talentum marad, ha a hitvesek a természetfölötti erőket nem gyakorolják, a kegyelmi csírákat nem gondozzák s nem fejlesztik. De ha minden tehetségük szerint fogékonyak lesznek a kegyelem iránt, akkor a házasság terheit és kötelességeit elbírnák, a nagy szentség hatása alatt erősek, szentek, sőt fölszenteltek lesznek. Mert Szent Ágoston azt tanítja: amint az egyes ember a keresztység és a papirend által kiválasztódik és segítséget nyer az élet keresztényi átélésére, illetőleg a papi méltóság viselésére s azoknak szentségi kegyelme őt állandóan kíséri; majdnem ugyanazon módon (bár nem az eltörölhetetlen szentségi jel által), a házassági frigynek szentségi

⁴⁰ Conc. Trid. sess. 24.

⁴¹ Conc. Trid. sess. 24.

⁴² E. T. c. 1012.

kegyelme és kötő ereje sem hagyja el soha többé azokat a híveket, akik egyszer házasságot kötöttek. Sőt – mint ugyanaz a szent doktor hozzáfűzi, a szent köteléket magukkal hordják még akkor is, ha házasságtörők lesznek, de akkor már nem a kegyelem dicsőségére, hanem a bűnnek büntetésére, „akár a hitehagyott lélek, aki Krisztus titokzatos frigyétől elválva a hitet ugyan elvesztette, de a hit szentségét nem, amelyet az újjászületés fürdőjében fölvelt”.⁴³

A keresztény hitvesek, akiknek a szentség aranylánca nem bilincs, hanem ékesség; nem béklyó, hanem erősség: minden erejükkel azon legyenek, hogy házasságuk nem csupán a szentség ereje és jelentése miatt, hanem a saját lelkiességük és erkölcsösségük miatt is állandóan hűséges képe maradjon annak a termékeny szent viszonynak, amely Krisztus és az egyház között van s a legtökéletesebb szeretetnek valóban tiszteletreméltó titka. Tisztelendő testvérek, ha az eddigieket jól megfontoljuk és a házasságnak kiváló javai – a gyermek, a hűség és a szentség – kellő megvilágításban látszanak, csodálattal kell magasztalnunk az isteni bölcsességet, szentséget és jóságot, amely a hitvesek méltóságáról és boldogságáról, az emberi nem fenntartásáról és szaporodásáról egyedül a házassági frigynek tiszta és szent szövetségében ilyen bőkezűen gondoskodott.

II. Tévedések, bűnök, támadások

Minél jobban átgondoljuk – Tisztelendő Testvérek – a tiszta házasság nagy értékét, annál inkább kell fájlalnunk, hogy ezt az isteni intézményt, különösen a mi időnkben gyakran megvetik és már-már elvetik.

Már nem is titokban és a homályban, hanem nyíltan, minden szégyenérzetet levetve, úgy szóban, mint írásban, mindenfajta színlelőadásokban, regényekben, szerelmes és sikamlós elbeszélésekben, mozifilmekben, rádióelőadásokban s a modern tudomány minden vívmányának igénybevételével megtiporják és kinevetik a házasság szentségét. A válásokat, házasságtöréseket, a legocsmányább bűnöket részint magasztalják, részint olyan színekkel festik, mintha semmi bűn és becstelenség nem volna bennük. Már könyvek is akadnak, amelyeket nem áttallanak tudományos műveknek nevezni, pedig a valóságban többnyire csak tudományos mázat hordanak magukon, hogy annál könnyebben megtalálják az utat az olvasókhoz. Az azokban előadott elméleteket úgy árulják, mint a legújabb szellemnek csodáit, annak a szellemnek, amely elfogulatlanul csak az igazságot kutatja, a régiek előítéleteit levetette s az elavult nézetek közé természetesen a hagyományos keresztény tant a házasságról is sorolja.

Beadnak ilyeneket mindenfajtajú embernek, gazdagnak és szegénynek, munkásnak és úrnak, tanultnak és tanulatlanak, nőtlennek és házasnak, felnőttnek és ifjúnak; sőt ezeknek, mint könnyebb zsákmánynak még veszedelmesebb csapdákat is állítanak.

Az efajta új elméletek hívei nem mind jutnak el a fékevesztett bujaság utolsó következményéig. Vannak, akik a félúton akarnak megállni s nézetük szerint csak egyes pontokban kellene az isteni és a természetes törvénynek engedményeket tennie a mi korunknak. De az ilyenek is többé vagy kevésbé tudatosan annak az ellenségünknek a küldöttei, aki mindig arra törekszik, hogy konkolyt hintsen a búza közé.⁴⁴ Azért Mi, akit a menyei Családatya az ő szántóföldének őrévé rendelt és akinek legszentebb kötelessége örködni, hogy a jó magot ártalmas gazok el ne nyomják, úgy gondoljuk, hogy a Szentlélek egyenesen Hozzánk intézi azokat a súlyos szavakat, amelyekkel Szent Pál apostol az ő kedvelt fiát, Timóteust buzdította: „Te, vigyázz ... töltsd be szolgálatodat... hirdesd az igét, állj elő velem, akár alkalmas, akár alkalmatlan, ints, kérj, feddj minden türelemmel és

⁴³ S. August. De nupt. et. concup. lib. 1. cap. 10.

⁴⁴ Máté 13,25.

tudománnyal”.⁴⁵ S mivel az ellenség csapdáit előbb le kell leplezni, hogy kikerülhetők legyenek, s tanácsos a gyanútlanokat a csalárdságokra figyelmeztetni: a lelkek java és üdve érdekében nem hallgathatjuk el azokat, bár legjobban szeretnők még a nevöket sem kiejteni, „amiképp az a szentekhez illik”.⁴⁶

Istenkáromló tagadás

A bajok forrásánál kezdjük. Minden gonoszságnak gyökere annak a tagadása, hogy a házasságot a természet Ura alapította és Krisztus Urunk valódi szentség rangjára emelte s az az állítás, hogy a házasság emberi találmány. Egyesek vitatják, hogy a természetben és a természet törvényeiben a házasságnak semmi nyomát sem találták, csak az életet nemző képességet észlelték s az annak kielégítésére törő hatalmas ösztönt. Mások elismerik ugyan az emberi természetben a házasságnak bizonyos nyomait és csíráit, mert nem volna eléggé gondoskodva a szülők méltóságáról, a gyermekáldás és a gyermeknevelés természetes céljáról, ha az emberek valami állandó kötelékben nem társulnának. De ezek is azt tanítják, hogy a házasság, amennyiben több a kezdetleges csiráknál, sokféle együttható közrejátszásával tisztán az emberi elme szüleménye, az emberi akarat műve. Mennyire tévednek mindezek s milyen szégyenletesen letérnek a tisztesség útjáról, már abból is világos, amit a házasság eredetéről és természetéről, lényeges céljáról és javairól ebben a körlevelünkben kifejtettünk. Elméleteik kárhovatossága a következményekből is kitűnik, amelyeket a mestereik maguk belőlük levonnak. Szerintük a házasságot szabályozó törvények, intézmények és szokások csakis az emberi akarat kifolyásai s éppen azért egyedül annak vannak alávetve, következésképpen az emberi tetszés és a mindenkori viszonyok szerint létesülnek, módosulnak és megszűnnek. A nemző erő, mint amely magában a természetben gyökerezik, szentebb és fontosabb a házasságnál, tehát úgy a házasságon kívül, mint azon belül, a házasság céljának megvetésével is kifejthető, mintha bizony a parázna asszony kicsapongása ugyanazokat a jogokat élvezné, mint a hites feleségnek tiszta anyasága.

Ilyen elvek alapján egyesek odáig jutottak, hogy az egybekelésnek új módjait találták ki, amelyek szerintük az emberiség és korunk mai helyzetének megfelelnek, s ezeket mint a házasságnak új formáit ajánlják, így az *ideiglenes*, a *próbaházasságot* és a *baráti házasságot*, amelyek a házasság minden szabadságát és jogát igénylik, kivéve mégis a fölbonthatatlanságot és a gyermekáldást, hacsak a felek később az életközösséget teljesjogú házassággá át nem változtatják.

Sőt akadnak olyanok is, akik az efajta förtelmeknek törvényes elismerését, vagy legalább a népek közfelfogása és általános szokása révén a tisztesség polgárjogát követelik és sürgetik. S úgy látszik, nem is sejtik, hogy mindezeknek semmi közük a modern kultúrához, amellyel annyit dicsekednek, hanem szörnyűséges züllöttségek, amelyek a művelt népeket is a vad népek barbár szokásaihoz lesüllyesztenék.

1. Az anyaság ellen

Most az egyes támadások tárgyalásába kezdünk, Tisztelendő Testvérek, amelyeket a házasság egyes javai ellen intéznek. Először a gyermekről szólunk, akit sokan vakmerően a házasság kellemetlen terhének neveznek s tőle a gondos óvakodást ajánlják, nem ugyan a tisztességes önmegtartóztatás által (ami mindkét házastárs beleegyezésével a házasságban is megengedett), hanem a természettel való visszaélés által. Vannak, akik ezt a bűnös

⁴⁵ II. Tim. 4,2–5.

⁴⁶ Ef. 5,3.

kedvezményt azért igénylik, mert a gyermektől irtóznak s érzéki vágyaikat teher nélkül akarják kielégíteni, s vannak, akik azt hajtogatják, hogy önmegtartóan élni nem tudnak, viszont a gyermeket a saját vagy a feleségük állapota, vagy a család gazdasági viszonyai miatt nem vállalhatják.

Pedig semmiféle ok, még a legsúlyosabb sem teheti természetessé és tisztességesé azt, ami önmagában természetellenes. A házastársi jog gyakorlása ugyanis természeténél fogva a gyermeknemzésre irányul, tehát a természet ellen vétének s benső lényegében ocsmány és tisztességtelen dolgot tesznek, akik annak természetes célját és hatását megghiúsítják.

Nem csoda, hogy az Úristen a Szentírás tanúsága szerint különös szigorúsággal üldözi ezt a gyalázatos bűnt s néha halállal is büntette, mint Szent Ágoston fölemlíti: „Tiltott módon és erkölcstelenül él a feleségével, aki a gyermekfogamzást megakadályozza. Ezt tette Onan, Juda fia s az Isten megölte őt miatta”.⁴⁷

Ünnepélyes kárhoztatás

Miután egyesek a kezdettől fogva hirdetett és soha el nem ejtett keresztény tantól eltérve újabban nyíltan más tanítást hirdetnek ebben a tárgyban: a katolikus egyház, akire maga az Isten az erkölcsök épségének és tisztaságának védelmét és tanítását bízta, az erkölcsi züllöttségnek ebben a korában a házasság tisztaságának ettől a rút szennytől való megóvása céljától isteni küldetésére hivatkozva Általunk fölemeli hangos szavát és újólag kinyilvánítja: A házassági jognak olyan használata, amely azt a gyermeknemzés természetes hatásától szándékosan megfosztja, Isten és a természet törvényének megsértése, s mindazok, akik ilyesmit tesznek, súlyos bűnt követnek el.

Legfőbb apostoli tekintélyünknél fogva s a gondjainkra bízott lelkek üdvéért való aggodalomból figyelmeztetjük a gyóntató és lelkipásztorkodással foglalkozó papokat, hogy híveiket az Istennek e súlyos törvénye felől ne hagyják tudatlanságban, maguk pedig óvakodjanak efajta hamis vélekedésektől s azokkal semmiképpen egyet ne értsenek. Ha pedig – amitől Isten őrizzen – valamely gyóntató vagy lelkipásztor a reábízott híveket maga viszi bele ezekbe a tévedésekbe, vagy legalább is helyesléssel, illetve hallgatással őket bennök megerősíti, tudja meg, hogy a legfőbb Bírónak szigorú számadással tartozik hivatásának elárulása miatt s vonatkoztassa magára Krisztusnak szavait: „Vakok ők és vakok vezetői. Ha pedig a vak vakot vezet, mindketten verembe esnek”.⁴⁸

Túlzott aggodalmak

Az okok, amelyek miatt a visszaélést a házassággal mentegetik, gyakran inkább képzeltek vagy túlzottak. Az ocsmányokról nem is szólunk. Az egyház, mint jó anya, igenis megérti és átérzi mindazt, amit az anya egészsége és életveszedelme ügyében fölhoznak. Ki tudná azt a legmélyebb részvét nélkül nézni? Ki ne telnék el a legnagyobb csodálattal annak az anyának a látására, aki a majdnem biztos halál veszedelmében hősiiesen föláldozza magát, hogy magzatának életét megmentse? Amit ő elszenved, hogy természetes kötelességét betöltse, azt csak a végtelenül gazdag és irgalmas Isten fizetheti meg s meg is fogja jutalmazni nem csupán jó, hanem kiáradó mértékkel.⁴⁹ Jól tudja az anyaszentegyház azt is, hogy az egyik házaspár gyakran inkább csak tűri, de nem cselekszi a bűnt, mert a természetes rendnek fölforgatását súlyos okok miatt csak megengedi s maga nem akarja s ugyanazért nem is bűnös. De az ilyen is gondoljon a szeretet törvényére s ne mulassza el a házastársát a bűntől

⁴⁷ S. August. De conjug. adalt. lib. 2. n. 12. Vö. Gen 38, 8–10; S. Poenitent. 3. April., 3. Jun. 1916.

⁴⁸ Máté 15,14. S. Offic. 22. Nov. 1922.

⁴⁹ Luk. 6,38.

elvonni és távoltartani. Nem bűnösök azok a házások sem, akik jogukkal helyesen és természetes módon élnek ugyan, de természetes okok, a kor, vagy egyéb fogyatkozások miatt új élet nem születhetik. Hiszen a házasságnak és a házassági jog használatának vannak másodrendű céljai is, mint a kölcsönös megsegítés, egymás közt a szeretet ápolása és az érzékiség kielégítése, amelyekre törekedni a házastársaknak legkevésbé sem tilos, ha egyébként a házaselet belső természetességén és az elsőrendű célra beállítottságán csorba nem esik.

A szegénység ürügye

Mélységesen meghatnak minket azoknak a hitveseknek panaszai, akik súlyos nyomorban a legnagyobb nehézségekkel tudják gyermekeiket táplálni. De óvakodni kell, hogy a szomorú gazdasági viszonyok sokkal szomorúbb tévedésre alkalmat ne adjanak. Nem lehetnek olyan súlyos nehézségek, amelyek Isten parancsait hatálytalaníthatják, amelyek természetöknél fogva rossz tetteket tiltanak. Istennek erősítő kegyelméből a hitvesek minden körülmények közt is mindig megfelelhetnek kötelességüknek és a házasságban tisztán megőrizhetik magukat ettől a szennytől. Mert áll az a hittétel, amelyet a trienti szent zsinat így fejezett ki: Senki sem mondhatja azt a vakmerő és a szentatyák által átok alatt megtiltott szót, hogy a megigazult embernek az Isten parancsainak megtartása lehetetlen. Mert az Isten lehetlent nem parancsol, hanem parancsával arra int, hogy tedd meg, amit bírsz, kérd, amit nem bírsz s megsegít, hogy bírjad”.⁵⁰ Ugyanezt a tant az egyház újból ünnepélyesen hirdette és megerősítette, amikor a janzenista eretnokséget elítélte, amely az Isten jóságát vakmerően így káromolta: „Istennek egyes parancsai a megigazult emberek által – még ha komolyan akarnak és törekszenek is – a rendelkezésükre álló jelenlegi erővel betarthatatlanok s hiányzik is a kegyelem, amely azokat betarthatókká tegye”.⁵¹

Orvosi javallatok

Még egy másik súlyos bűnt kell fölemlítenünk – Tisztelendő Testvérek –, amely a gyermek élete ellen az anya méhében követ el merényletet. Egyesek szerint ez megengedett dolog s tisztán a szülők akarától függ. Mások általában ugyan tilosnak mondják, de súlyos okokból megengedik, amelyeket orvosi, társadalmi, fajnemesítési javallatok neve alatt emlegetnek. S az állami törvényhozástól, amelynek büntető törvényei a megfogamzott, de még a világra nem jött gyermek megölését tiltják, követelik, hogy ezeket a különféle javallatokat, amelyeket éppen ők védenek, ismerjék el és mentesítsék minden büntetéstől. Sőt még olyanok is akadnak, akik a közhatóságoktól megkívánják, hogy az ilyen halálos operációkhoz még segédkezet is nyújtsanak, ami – sajnos – egyes helyeken köztudomásúlag meg is történik.

Ami pedig az *orvosi és gyógyítástani javallatot* illeti – saját szavaikat használjuk –, már említettük, mennyire sajnáljuk az anyát, akinek a természetes kötelességből kifolyólag az egészsége vagy éppen az élete veszedelemben forog, de vajon micsoda ok lehetne valaha is elégséges az ártatlan élet egyenes elpusztításának a kimentéséhez? Pedig itt arról van szó.

⁵⁰ Conc. Trid. sess. 6. cap. 11.

⁵¹ Const. Apost. Cum occasione, die 31. Maii 1653.

Ne ölj!

Akár az anya, akár a gyermek élete ellen törnek, mindenképpen az Isten és a természet törvénye ellen vétnek: *Ne ölj!*⁵² Egyformán szent mindkettőnek az élete s annak elpusztításához még semmiféle közhatóságnak sem lehet joga. Hiába hivatkoznak ártatlanokkal szemben az államnak pallosjogára, mert az csak a bűnösökkel szemben érvényes. Az igazságtalan támadóval szemben alkalmazható véres önvédelem esete sem forog fenn, mert ugyan ki minősíthetné az ártatlan magzatot igazságtalan támadónak? s nem állhat meg az úgynevezett „végső szükség joga” sem, amely állítólag az ártatlannak a megöléséig is kiterjedhet. Igen dicséretes a jeles és tapasztalt orvosok törekvése az anya és a gyermek életének megmentésére, de az orvos nemes nevére és dicsőségére méltatlanoknak bizonyulnának, akik orvosi gyógyítás ürügye alatt és hamis szánalomból valamelyiknek élete ellen törnének.

Mindez tökéletesen megegyezik a hippói püspöknek nagyon szigorú szavaival, amelyekkel a gonosz szülők ellen dörög, akik óvakodnak ugyan a gyermektől, de ha ez nem sikerül, elég vakmerőek a gyermeket elemészteni: „Néha a buja vadság vagy a kegyetlen bujaság odáig fajul, hogy terméketlenséget okozó mérgekhez folyamodik s ha azok nem használnak, a magzatot az anya méhében valahogyan kioltja és eltávolítja, hogy elpusztuljon, mielőtt élt, vagy ha az anyaméhben már élt, meghaljon, mielőtt megszületik. Ha mind a két szülő ilyen, akkor azok nem hitvesek; s ha kezdettől ilyenek voltak, akkor nem házasságra, hanem ágyasságra keltek egybe; ha pedig nem mind a kettő ilyen, akkor merem mondani, hogy vagy az asszony az urának ágyasa, vagy a férfi a felesége mellett házasságtörő”.⁵³

Fajnevelés

Amit társadalmi és faj nevelési szempontból javallanak, azt megengedett és tisztességes módon, kellő határok közt tekintetbe lehet és kell is venni. De azoknak a kívánalmaknak, amelyekből ezek a javaslatok kiindulnak, ártatlanok megölésével megfelelni tökéletesen ellenkezik a józan ésszel és az isteni törvénnyel, amelyet az Apostol is kihirdetett: Nem szabad rosszat tenni, hogy jó származzék belőle.⁵⁴

Az államfők és a törvényhozók pedig ne feledjék, hogy a közhatalom kötelessége megfelelő törvényekkel és büntetésekkel megvédelmezni az ártatlanok életét, annál inkább, minél kevésbé védhetik önmagukat azok, akiknek életét veszélyeztetik és megtámadják, s ilyenek elsősorban az anyaméhben a magzatok. Ha pedig a közhatalom viselői a kisdedeket nemcsak nem védelmezik, hanem törvényekkel és rendeletekkel kiszolgáltatják őket az orvosok vagy mások kezeibe megölésre, jusson eszükbe, hogy az Isten, az örök Bíró, megbosszulja az ártatlan vért, amely a földről az égbe kiált.⁵⁵

Illetéktelen tilalmak

Vissza kell utasítanunk azt a veszedelmes áramlatot, amely közvetlenül ugyan a házasságkötési jog, de közvetve a gyermekáldás ellen is irányul. A fajnevelési eszmékért lelkesedők nemcsak üdvös tanácsokat adnak a jövő nemzedék egészségének és életerejének biztosítására, – ami egészen helyénvaló – hanem a fajnevelési szempontot minden más magasabbrendű célnak fölébe helyezik s az államhatalommal a házasságkötés jogától is

⁵² Exod. 20,13. Decr. S. Offic. 4. Maii 1898.; 24. Junii 1895.; 31. Maii 1884.

⁵³ S. August. De nupt. et concup. cap. 15.

⁵⁴ Róm. 3,8.

⁵⁵ Gen. 4,10.

megfosztatni akarják azokat, akiktől az ő tudományuk szabályai és következtetései alapján kialakuló nézetük szerint az átöröklés miatt csak satnya és beteges ivadék születhetik, noha azok egyébként a házasságra alkalmasak. Sőt törvényes intézkedést követelnek, hogy az ilyeneket akaratauk ellenére is az orvosok fosszák meg nemzőképességüktől. Pedig ilyen jogot az államhatalom nem igényelhet magának még elkövetett bűntények véres megtorlására vagy előrelátható gáztettek megelőzése céljából sem, mert az igazság és a tisztesség ellen van ennek a jognak követelése, amely az államnak sohasem volt meg s igazságosan nem is illetheti meg. Akik ilyen irányú tevékenységet kifejtenek, elfelejtik, hogy a család szentebb az államnál s hogy az emberek elsősorban nem a földnek és a világnak, hanem az égnek és az örökkévalóságnak születnek. S azért teljesen igazságtalan a házasságra egyébként képes embereket, akik minden gondoskodásuk és törekvésük mellett is előreláthatóan csak satnya nemzedéket hozhatnak a világra, a megházasodás miatt súlyos bűnnel megvádolni, jóllehet sok esetben tanácsos lehet őket a házasságról lebeszélni.

Az államhatalomnak az alattvalók teste fölött közvetlen hatalma nincs. Bűntény és véres büntetést követelő ok nélkül sohasem támadhatja vagy sértheti azoknak testi épségét tisztán fajnevelési vagy más hasonló okokból. Ezt tanítja Aquinói Szent Tamás is, mikor azt kutatja, vajon a bírák a bűnök megelőzése céljából büntethetik-e az embert s másnemű büntetések alkalmazását e célból jogosnak elismeri, de a testi fenyíték jogosságát tagadja: „Emberi ítélet alapján sohasem szabad senkit sem bűn nélkül megvesszőzni, megölni, megcsonkítani vagy megbotozni”.⁵⁶

Egyébként a kereszténység tanítja s a természetes ész is belátja, hogy a magánemberek sem rendelkezhetnek másként a saját testük egyes tagjaival, mint azoknak természetes rendeltetése szerint; nem pusztíthatják el, nem csonkíthatják meg s nem tehetik természetes működésükre alkalmatlanokká, kivéve, ha az egész testnek egészségét másként biztosítani nem lehet.

2. A hitvesi hűség ellen

Áttérünk a tévedések második csoportjára, amelyek a házastársi hűségre vonatkoznak. Ami a gyermek ellen vét, valamiképpen a házassági hűséget is sérti, mert a házasságnak e két java szorosan összefügg egymással. De azonkívül a házassági hűséggel szemben külön még a tévedések és eltévelyedések annyi fajtáját kell felsorolnunk, amennyi családi erényt a hűség csak magában foglal. Ezek az erények mindkét házastársnak tiszta hűsége, a feleségnek becsületes engedelmessége, a hitvesek közt az erős és valódi szeretet.

Romlott szabadosság

Mindenekelőtt a hűség ellen vétének, akik azt hiszik és állítják, hogy a modern kor erkölcsi fölfogásának a hamis és éppen nem ártatlan barátkozásról a kívülállókkal engedményeket kell tenni s ezekben a baráti érintkezésekben nagyobb szabadságot kell biztosítani a házastársaknak, mert – mint mondják – sok embernek olyan veleszületett érzéki természete van, hogy azt egynejű és egyférjű házasságnak szűk korlátai közt nem elégítheti ki. Amiért is a tisztességes házasoknak azt a tartózkodó magaviseletét, amely a kívülállókkal szemben minden érzéki érzést és nyilvánulást elítél és megtagad, elévült lelki korlátoltságnak, elvetendő szűkkeblűségnek és hitvány féltékenységnek tartják s a házassági hűséget óvó állami büntető törvényeket túlhaladottaknak és hatályon kívül helyezendőnek mondják.

⁵⁶ Summa theolog. 2-a, 2-ae, qu. 108. a. 4. ad 2. m.

A tiszta hitvesek nemes lelkülete ezeket a tévedéseket már a természetes ész világánál is mint hitvány és ocsmány dolgokat elveti és megveti. S a természet szavát helybenhagyja és megerősíti az Isten parancsa: „Ne paráználkodjál”,⁵⁷ valamint Krisztus igéje: „Mindaz, aki asszonyra néz, hogy őt megkívánja, már házasságtörést követett el vele szívében”.⁵⁸ Semmiféle emberi szokás, rossz példa vagy emberi haladás az isteni törvénynek erejét le nem ronthatja. Mert amiképpen ugyanaz a „Krisztus tegnap, ma és mindörökké”,⁵⁹ úgy ugyanaz marad Krisztusnak a tanítása, amelyből egy betű nem fog megszűnni, amíg minden be nem teljesedik.⁶⁰

Női emancipáció

Ugyanazok a tévtanítók, akik a házastársi hűség és tisztaság fényét írásaikkal és beszédeikkel elhomályosítják, az asszonynak bizalmas és méltóságos alárendeltségét is megingatják. Vakmerő állításuk szerint ez az alárendeltség az egyik házastárs méltatlan rabszolgasága a másik féllal szemben, holott a házastársak mindenben egyenlőjogúak. Mivel pedig az egyik fél szolgasága az egyenjogúságot sérti, a nőnek fölszabadítására szükség van, sőt – mint büszkén dicsekednek – a fölszabadítás már meg is történt. Hármasszabadságot emlegetnek – a család kormányzásában, a családi vagyon kezelésében, a gyermekáldás ellen való védekezésben és annak erőszakos megakadályozásában; s azt *társadalmi, gazdasági és élettani szabadságnak* hívják. Az élettani szabadság alatt azt értik, hogy a nő a feleségi, a hitvesi és anyai terhektől tetszése szerint szabadnak érezheti vagy teheti magát. (Ennek a helyes neve azonban nem emancipáció, hanem gyalázatos gaztett, mint eléggé bizonyítottuk.) Gazdasági szabadság az, hogy a nő férje tudta nélkül s annak ellenére is függetlenül birtokolhatja, intézheti és kezelheti a maga vagyonát gyermekei, férje és családja érdekeinek elhanyagolásával. Társadalmi szabadsággal a nőt elvonják a házi gondoktól, a gyermekek és a család ápolásától, hogy azokkal mitsem törődve szabadon élhessen a saját hajlamának, akár közügyekkel foglalkozzék vagy közállásokat vállaljon.

Ámde nem ez a nőnek igaz fölszabadítása és nem az az ésszerű és méltóságos szabadsága, amely a keresztény nő és feleség magasztos állásának kijár. Inkább a nőiségnek és az anyai méltóságnak megrontása s a családnak teljes fölforgatása, aminek folytán a férj elveszti feleségét, a gyermek az anyját, a ház és az egész család állandó éber őrét. Sőt éppen a nőnek magának káros ez a hamis szabadság és a férjjel való természetellenes egyenlőség. Mert ha a nő leszáll arról a királyi trónról, amelyre őt az evangélium a családi otthon falai közt ültette, rövidesen ismét a régi rabszolgaságba süllyed (talán külső látszatra nem, de valójában igen) s mint a pogányoknál volt, egyszerű eszköz lesz férje kezében.

Az igazi jogegyenlőség

Az annyira túlzott és igényelt jogegyenlőséget el kell ismernünk mindenben, ami az emberi személyiséggel és méltósággal jár, ami a házassági szerződésből folyik és szorosan a házassághoz tartozik. Ezekben mindkét hitvest egyenlő jog illeti és egyenlő kötelesség köti. Egyébként bizonyos egyenlőtlenségnek és rangfokozatnak kell lennie, amit a család java, a családi élet egysége és szilárd rendje megkövetel.

Ha pedig a férjzett nőnek társadalmi és gazdasági helyzete a megváltozott viszonyok miatt akárhol bizonyos változtatásokat követelne, az államhatalom föladata a nőnek polgári

⁵⁷ Exod. 20,14.

⁵⁸ Máté 5,28.

⁵⁹ Zsid. 13,8.

⁶⁰ Máté 5,18.

jogait a kor szükségleteihez és követelményeihez alkalmazni, mindig figyelemmel arra, amit a nőnek sajátos természete, a tisztességes erkölcs, a család közjava követel, s hogy a családnak lényeges alkotmánya csorbát ne szenvedjen, amelyet az emberinél magasabb isteni tekintély és bölcsesség szervezett meg s ennél fogva sem köztörvény, sem magánakarattal meg nem másíthat.

Homokra építve

Vannak még másfajta újabb ellenségei is a házasságnak, akik az igazi és komoly szeretet, a családi boldogság és belső édesség alapja helyébe a jellemnek és a lelkiületnek vak összhangját akarják állítani, amelyet rokonszenvnek neveznek. Amint ez a rokonszenv tündezik, úgy oldódik a lelkeket összetartó kötelék, sőt teljesen föl is bomlik. Vajon mi egyéb ez, mint homokra házat építeni, amely Krisztus szavai szerint az elemek első rohamára meginog és összeomlik? „És a szelek fújtak és ama házra rohantak és összedőlt az és nagy volt annak omlása.”⁶¹ Ellenben a sziklára épített ház, a hitvesi szeretetre, a lelkek kiértett és tartós egységére alapított házasság semmiféle viharra meg nem inog s össze nem dől.

3. A szentség ellen

A polgári házasság

Eddig – Tisztelendő Testvérek – a keresztény házasság első két kiváló javát vettük védelmünkbe, mert ellenük törnek a társadalom mai fölforgatói. Ezeket a házasság harmadik java – a szentség – messze felülmúlja. Nem csoda azért, hogy azt kimagasló jelentősége miatt sokkal hevesebben is támadják. Legelsősorban is azt hangoztatják, hogy a házasság tisztán világi és merőben polgári ügy, amihez a vallási közületnek, Krisztus egyházának semmi köze, hanem egyedül a polgári társadalomra tartozik. Hozzáteszik, hogy a házassági szerződést holmi fölbonthatatlan kötő erejétől föl kell szabadítani, a házaspár elválását nemcsak eltűnni, hanem törvényileg is szentesíteni kell. Ennek következményeként a házasság minden szent jellegétől megfosztva a világi és polgári ügyletek közé kerül.

Céljuk érdekében megállapítják, hogy a polgári szerződést valóságos házasságnak kell tekinteni. (Polgári házasságnak mondják.) Az egyházi kötés csak járulék legyen, amelyet legfeljebb a babonás népek lehet megengedni. Továbbá követelik a katolikusok és nemkatolikusok között a vegyes házasságok akadálytalan szabadságát – a vallásra való tekintet és az egyházi hatóság engedélyének kikérése nélkül. Azután a megtörtént válások elismerését sürgetik; dicsérik és magasztalják azokat a polgári törvényeket, amelyek a házasságok fölbontását megkönnyítik.

A házasság, kiváltképpen a keresztény házasság vallásos alaptermészetéről, valamint az utóbbinak szentségi jellegéről minden tudnivalót alaposan megtárgyal és súlyos okokkal bizonyít XIII. Leónak gyakran idézett körlevele, amelyet kifejezetten a Magunkévá tettünk. Azért Mi itt csak utalunk rá s néhány pontnak megismétlésére szorítkozunk.

Ha a régi történelmi emlékeket kutatjuk, ha a népek állandó közlelkiismeretét megkérdezzük, az összes nemzetek intézményeit és szokásait tanulmányozzuk: maga a természetes ész is nyilvánvaló igazságnak találja, hogy már a természetes házasságban valami szent és vallásos elem van, „nem hozzáadott, hanem veleszületett; nem az emberek által ráakasztott, hanem a természetben gyökerező” elem, mert „az Isten az alkotója s mert

⁶¹ Máté 7,27.

kezdetől fogva az Istenfia megtestesülésének volt az előképe”.⁶² Okai a házasság szent jellegének, amely szoros kapcsolatban áll a vallással és a többi szent dologgal, a már említett isteni eredet, azután az a célja, hogy az Istennek szüljön és neveljen nemzedéket s Hozzá vezesse keresztény szeretettel és kölcsönös támogatással a házastársakat, végül az a természetes, a teremtő Isten végtelen bölcsességéből nyert hivatása, hogy az élet továbbültetésének hordozója legyen, amivel a szülők az isteni mindenhatóságnak munkatársai lesznek. Ezekhez járul még a szent méltóságnak a szentségből fakadó oka, amely miatt a keresztény házasság még sokkal nemesebbé vált s akkora méltóságra emelkedett, hogy az Apostol előtt „mindenben tiszteletreméltó” „nagy titok”-ként⁶³ jelentkezett.

A házasság vallásos jellege s annak – mint a kegyelem és a Krisztus és az egyház közt fennálló kapcsolat jelének magasztos jelentése szent tiszteletet kíván a jegyesektől a keresztény házasság iránt és azt a szent szándékot, hogy megkötetendő házasságuk minél jobban megközelítse az előképet.

A vegyes házasság

De ez ellen nagyon vétenek – nem ritkán az örök üdvösség veszélyeztetésével – akik vakmerően vegyes házasságokat kötnek, amitől az egyház anyai szeretete és féltő gondja súlyos okokból óvja övéit, amire számtalan a bizonyíték, de valamennyit összefoglalja az egyházi törvénykönyvnek az a szakasza, amely ezeket határozza: „Az egyház mindenütt teljes szigorúsággal tiltja a házasságkötést két olyan megkeresztelt személy között, akiknek egyike katolikus, másika eretnek vagy szakadár. Ha fennforog a katolikus házastárs és a gyermek lelki romlásának a veszélye, akkor a házasságot maga az isteni törvény is tiltja”.⁶⁴ Hogyha az egyház néha – a korviszonyok, tárgyi és személyi okok miatt a szigorú tilalom alól a fölmentést nem tagadja meg (mindig az isteni jog sérelme nélkül és a lelki romlás ellen kellő biztosítékok kikötésével), mégis igen nehezen sikerülhet, hogy a katolikus házastárs az ilyen házasságból lelki kárt ne szenvedjen.

Belőle származik gyakran az utódoknak a vallástól való gyászos elpártolása vagy legalább is a meredek lecsúszás a vallás elhanyagolásába vagy az úgynevezett vallási közönyösségbe, amely a hitetlenséghez és vallástalansághoz igen közel áll. Azután a vegyes házasságokban sokkal nehezebben létesül a lelkek élő közössége, amelynek a fentemlített titkot, Krisztusnak titokzatos kapcsolatát az egyházzal kellene jelképeznie.

Igenis, könnyen hiányzik majd a lelkek szorosabb összhangja, amely a keresztény házasság anyajegye, dísze és ékessége, valamint Krisztus egyházának is jele és ismertetőjegye. Mert elszakadni vagy ereszkedni szokott a lelkek köteléke ott, ahol a végső és legmagasabb dolgokban, amelyek szentek az ember szemében, a vallásos igazságokban és érzésekben különböző a fölfogás és az akarat. Félő tehát, hogy a házastársak közt ellankad a szeretet, meginog a családi béke és boldogság, amely leginkább a lelki egységnek a gyümölcse. Mert mint már annyi század előtt a régi római jog meghatározta: „A házasság a férfi és a nő egybekötése, teljes életközösség, az isteni és emberi jog összefonódása”.⁶⁵

A válás

Ami legjobban akadályozza a házasságnak krisztusi tökéletességében följújtását, az – Tisztelendő Testvérek – mint már említettük is – az elválásoknak folyton növekvő

⁶² Leo XIII. Litt. Encycl. Arcanum. d. 10. Febr. 1880.

⁶³ Ef. 5,32; Zsid. 13,4.

⁶⁴ E. T. c. 1060.

⁶⁵ Modestinus, in Dig. (Lib. 23. II. De ritu nuptiarum lib. 1. Regularum.)

könnyűsége. Az újpogányság hívei a szomorú tapasztalatokon mitsem okulva, folyton hevesebben támadják a házasság szentséges fölbonthatatlanságát s az azt védő törvényeket, követelik a válások megengedését s új – szerintük emberségesebb – törvények hozását a régi elavultak helyébe.

A válások igazolására sok és különféle okokat hoznak föl, amelyeket részint az emberek gyöngeségeiből és bűneiből, részint tárgyi körülményekből merítenek s azért alanyi és tárgyi okoknak neveznek; de okul elfogadnak mindent, ami az együttélést nyűgössé és kellemetlenné teszi. Ezeket az okokat és azoknak törvényes elismerését sokféleképen igyekeznek elfogadtatni. Először is mindkét házastársnak érdekében, akár ártatlan az egyik fél s azért a bűnös féltől különválni jogában áll, akár hibás s azért a terhessé és kényszeredetté vált köteléktől föloldandó. Azután a gyermek érdekében, aki nem élvezhet kellő nevelést vagy legalább is elveszti a nevelés hatását, mert vajmi könnyen megbotránkozik a szülők veszekedésein és egyéb gonoszságain s így az erény útjáról letér. Végül az emberiség közjából, amely megköveteli, hogy azok a házasságok teljesen megszűnjenek, amelyek már úgyszemint érhetik el természetes céljukat; másrészt pedig, hogy a házastársaknak törvényes módjuk legyen az elválásra, mert így elejét lehet venni azoknak a bűntényeknek, amelyek a békétlen házasságok együttéléséből és kötöttségéből könnyen származhatnak s mert a bíróságok és a törvények tekintélyét nem szabad közneveltség tárgyává tenni azáltal, hogy a házastársak az óhajtott válás kierőszakolására vagy szándékosan követnek el olyan bűnöket, amelyek miatt a bíró a házassági köteléket föloldhatja, vagy pedig a bíró előtt, aki világosan látja ugyan a tényállást, szemtelenül hazudnak és hamisan esküsznek, hogy ilyen bűnöket elkövettek. Ugyanazért azt hajtogatják, a törvényeket ezekhez a tényleges szükségletekhez, a változott korviszonyokhoz, az emberek közfelfogásához, a művelt emberiség szokásaihoz és erkölcsihez kell alkalmazni, amelyek egyenként, de különösen együttvéve hangosan tanúskodnak amellett, hogy az elválás szabadságát bizonyos okokból engedélyezni kell.

Mások még tovább mennek s határtalan merészséggel azt a véleményt adják le, hogy a házasság, mint merőben magánszerződés, más magánszerződések módjára a szerződő felek megegyezése és akarata alapján is fölbontható, akármilyen okból.

Az Isten törvénye

Ámde ezek ellen az örültségek ellen – Tisztelendő Testvérek – szilárd bizonyossággal áll az Isten törvénye, amelyet Krisztus kifejezetten megerősített s emberi rendelkezések, népek fölfogása vagy törvényhozók akarata meg nem gyöngíthet: „Amit Isten egybekötött, ember el ne válassza”.⁶⁶ S ha az ember igazságtalanul el is választja, ez az elválasztás érvénytelen s érvényben marad, amit – mint már láttuk – Krisztus mondott: „Mindaz, aki elbocsájtja feleségét és mást veszen, házasságot tör, s aki férjétől elbocsátott nőt veszen, házasságot tör”.⁶⁷ S Krisztusnak ezek a szavai minden házasságra vonatkoznak, tehát a tisztán természetes és egyébként érvényes házasságra is, mert minden valódi házasság velejárója a fölbonthatatlanság, aminek folytán a kötelék föloldása a felek önkénye és a világi hatóságok joghatósága alól kivéttetik. Emlékeztetnünk kell arra a határozatra, amellyel a trienti szent zsinat egyházi átok alatt visszautasította ezeket a tételeket: „Ha valaki azt állítaná, hogy eretnokség, terhes együttélés vagy hűtlen elhagyás címén a házassági kötelék fölbontható: átok alatt legyen”⁶⁸ és: „Ha valaki mondaná, az egyház tévedett, amikor tanította és tanítja, hogy az evangéliumi és apostoli tan értelmében a házassági kötelék egyik házasság-törése miatt föl nem bontható s egyik fél sem, tehát az ártatlan sem, aki a

⁶⁶ Máté 19,6.

⁶⁷ Luk. 16,18.

⁶⁸ Conc. Trid. sess. 24. c. 5.

házasságtörésre okot nem adott, házastársa életében más házasságot nem köthet s hogy házasságot tör, aki elbocsátván házasságtörő feleségét más asszonyt vesz el, vagy aki elbocsátván férjét, máshoz megy feleségül: átok alatt legyen”.⁶⁹ Ha pedig az egyház nem tévedett és nem téved, amikor azt tanította és tanítja és ennél fogva tökéletesen biztos, hogy a házassági kötelék még házasságtörés miatt sem bontható föl, akkor egészen világos, hogy a sokkal gyöngébb okok, amelyeket a házasság fölbontásának igazolására fölhoznak, még kevesebbet érnek, sőt figyelembe sem vehetők.

Különélés

Különben azokat a nehézségeket, amelyeket a kötelék állandósága ellen hármaskörből fölhoznak, könnyen lehet megoldani. Mindazok a bajok elháríthatók és a veszélyek megelőzhetőek, ha végső szükségben – a kötelék érintése és fölbontása nélkül – megengedjük a feleknek a nem teljes válást – a különélést, amelyet az egyházi törvény meg is enged annak a kánonnak világos szavaival, amely az ágytól, asztaltól és együttlakástól való válás ügyében határoz.⁷⁰ Az ilyen különélés okait, föltételeit és biztosítékait, amelyek a gyermekek nevelését és a család épségét eléggé biztosítják; a hitveseket, a gyermeket és a közjót fenyegető veszélyeket kielégítően elháríthatják, megállapítani az egyházi törvények föladata, részben a világi törvényeké is, amennyiben polgári jogokról és jogkövetkezményekről van szó.

Mindazok a bizonyítékok, amelyeket a házasság fölbonthatatlansága mellett felsorakoztatni szoktak és Mi is fölemlítettünk, ugyanazzal a bizonyító erővel szólnak a házassági bontások szükségére ellen, sőt a válások lehetősége és engedélyezhetősége ellen is. Azután amennyi kiváló előny szól a fölbonthatatlanság mellett, ugyanannyi kár, még pedig az egyénre és az emberi társadalomra végzetes károk járnak a válások nyomán.

Rossz aratás

Ismét elődünk írását idézzük. Nem is érdemes a szót szaporítani annak igazolására, hogy amennyi jót foglal magában a fölbonthatatlan házasság szilárdsága, ugyanannyi rosszat aratnak a házassági bontások. A fölbonthatatlan kötelék mellett nyugodt és biztos a házaseset, ellenben a házastársak különválásának és a házasság fölbontásának veszélye mellett a családi szövetség állandóan inog vagy legalább folytonos aggodalommal és gyanakvással jár. Az egyik oldalon a kölcsönös jóindulat és a javak közössége csodálatosan megerősödik, a másik oldalon a válások lehetősége miatt siralmasan meggyöngül. Itt a házastársak tiszta hűségét erős bástyák védik, amott a hűtlenség gonosz csábításainak tág tér nyílik. Az egyik oldalon a gyermek nemzése, ápolása és fölnevelése hatályosan van biztosítva; a másikon a legsúlyosabb veszedelmeknek kitéve. Itt a családi és rokoni viszálykodások számára zárva az ajtó, amott a békétlenség tág kapura talál. Itt könnyen elfojtják a félreértéseket, ott bőségesen és szélesen hintik azok magvait. Itt a női méltóság és hivatás úgy a családban, mint a polgári társadalomban tökéletesen helyreállítva és biztosítva van, amott a nők állandóan abban a veszélyben forognak, hogy „miután kiszolgálták férjeik érzékiségét, elhagyják őket”.⁷¹

⁶⁹ Conc. Trid. sess. 24. c. 7.

⁷⁰ E. T. cc. 1128. stb.

⁷¹ Leo XIII. Litt. Encycl. Arcanum. 10. Febr. 1880.

Társadalmi veszély

És mivel a családok szétzüllesztésére – XIII. Leó komoly szavaival vonjuk le a következtetést – s az országok hatalmának megdöntésére semmi sem olyan alkalmas, mint a romlott családi erkölcsök, könnyen belátható, hogy a családok és az államok boldogulásának nagy ellenségei a válások, amelyek a népek romlott erkölcsének kifolyásai és a történelem tanúsága szerint a magán- és a közéletben a legbűnösöbbszokásoknak tág kaput nyitnak. S annál súlyosabbak a bajok, ha megfontoljuk, hogy semmiféle fékező erő nem tudja többé az egyszer megadott válási szabadságot biztos és meghatározott korlátok közé szorítani. Nagy a példa hatalma s még nagyobb a szenvedélyeké. S ezeknek vonzására a válási kedv napról-napra szélesebben terjed, s mint fertőző betegség meglepi a lelkeket, vagy mint megdagadt folyam a gátakon keresztül kiárad”.⁷²

Azért – mint abban a körlevélben olvassuk – „ha az erkölcsök meg nem javulnak, a családok és az emberiség állandó félelemben élhetnek, hogy az általános fölfordulásba rohannak”.⁷³

S hogy mindezt ötven évvel ezelőtt milyen igazán megjövendölte a pápa, bőségesen igazolja a folyton növekvő erkölcsi züllés és a családok hallatlan pusztulása ott, ahol a kommunizmus van uralmon.

III. A keresztény házasság felújítása

A család megmentése

Eddig – Tisztelendő Testvérek – egyrészt hódolatos csodálattal szemléltük, amit az emberi nem végtelenül bölcs Alkotója és Megváltója a házasságról határozott, másrészt, mélységesen fájlaltuk, hogy az emberi szenvedélyek, tévedések és bűnök a jó Isten tervét megghiúsítják és lábbal tiporják. Szükséges még, hogy atyai gonddal azokat az alkalmas gyógyítószereket keressük, amelyekkel a felsorolt átkos visszaélések kiküszöbölhetők és a kellő tisztelet a házasság iránt biztosítható. E célból először is tanácsos emlékezetünkbe idézni azt a biztos elvet, amely a józan bölcséletben és a szent hittudományban általánosan elfogadott: minden, ami eredeti rendeltetésétől eltért, természetének megfelelő eredeti állapotába csak úgy vezethető vissza, ha hozzámérjük az isteni elgondoláshoz, amely minden igazságnak a példaképe. (Az angyali doktor tanítása.)⁷⁴ Ezt sürgette boldogemlékű elődünk, XIII. Leó pápa is, a naturalistákkal szemben ezekkel a jelentős szavakkal: „Istentől szentesített törvény, hogy amit az Isten és a természet alkotott, annál hasznosabban és üdvösebben működik, minél épebben és változatlanabban marad eredeti állapotában, mert Isten, mindenek Alkotója, nagyon jól tudta, mi válik az egyes alkotásoknak és azok fennállásának javára, s akaratával és értelmével mindeneket úgy elrendelt, hogy könnyen elérjék céljukat. Ha az emberi vakmerőség vagy gonoszság megváltoztatja és fölforgatja a teremtmények bölcsen megállapított rendjét, akkor a legbölcsöbben és a leghasznosabban alkotott dolgok is ártani kezdenek, vagy használni megszűnnek, mert a változtatással segítő erejüket elvesztették, vagy mert az Isten így akarja büntetni az emberi kevélységet és vakmerőséget”.⁷⁵

Szükség van tehát a házasságnál a helyes rend helyreállítására, hogy mindenki meglássa az Isten elgondolását a házasságról s ahhoz alkalmazkodni törekedjék.

⁷² Litt. Encycl. Arcanum. 10. Febr. 1880.

⁷³ Litt. Encycl. Arcanum. 10. Febr. 1880.

⁷⁴ Thom Aquin. Summa theolog. 1-a, 2-ac. qu. 91. a. 1–2.

⁷⁵ Litt. Encycl. Arcanum. 10. Febr. 1880.

Mivel azonban ennek a törekvésnek leginkább a féktelen szenvedélyek hatalma áll ellen, amelyek a legfőbb okozói a házasság szent törvényei megsértésének, s mivel az ember le nem győzheti szenvedélyeit, ha előbb meg nem hódol az Istennek, mindenekelőtt erre van szükség az Istentől megállapított helyes rend szerint. Biztos törvény ugyanis, hogy aki magát Istennek aláveti, az az isteni kegyelem segítségével úrrá tud lenni szenvedélyei és vágyai felett, viszont, aki föllázad Isten ellen, fájdalmasan fogja érezni magában a szenvedélyek belső harcát. Hogy milyen bölcs elrendezés ez, Szent Ágoston így fejt ki: „Úgy van helyesen: az alábbvaló legyen alávetve a föllebbvalónak s azért az az ember, aki önmagának alávetni akarja azt, ami benne alsóbbrendű, vesse alá magát Annak, aki nála föllebbvaló. Ismerd el a rendet, keresd a békét! Te Istennek, neked a test. Mi igazságosabb? Mi szebb? Te a nagyobbak, a kisebb neked. Szolgálj te annak, aki téged alkotott, hogy neked szolgáljon, ami érted van. Nem úgy ismerjük a rendet s nem is úgy ajánljuk: Neked a test s te az Istennek, hanem Te az Istennek s neked a test. Ha elhanyagolod, hogy szolgálj Istennek, sohasem szolgál neked a test. Ha nem engedelmeskedel az Istennek, meggyötör téged a szolgálta”.⁷⁶

Az isteni Bölcsességnek ezen rendje mellett maga a népek Tanítója tesz tanúságot a Szentlélek Úristen sugallatára. Amikor megemlékezik a régi bölcseskről, akik az általuk megismert Teremtő Istentől az imádást és a tiszteletet megtagadták, azt mondja: „Azért az Isten átadta őket szívök vágya szerint a tisztátalanságnak, hogy maguk becstelenítsek meg testüket” és ismét: „Ezért az Isten átadta őket meggyalázó szenvedélyeiknek”.⁷⁷ Mert „az Isten a kevélyeknek ellenáll, az alázatosoknak pedig kegyelmet ad”,⁷⁸ amely nélkül – ugyancsak a nemzetek apostolának tanítása szerint – az ember nem fékezheti lázadó kívánságait.⁷⁹

Mély vallásosság

Mivel tehát a vágyak heves támadása kellően meg nem fékezhető, ha a lélek a teremtő Istennek nem adja meg az alázatos imádás és tisztelet adóját, mindenek felett szükséges, hogy a házasság szent kötelékébe készülők jegyeseket Isten iránt igaz jámborság hassa át, amely egész életüket szabályozza, értelmüket és akaratukat Isten szent Fölsége iránt a legnagyobb tisztelettel eltöltse. Azért nagyon helyesen s teljesen a keresztény érzület szerint járnak el azok a lekipásztörök, akik a házastársakat, hogy a házasságban Isten törvényétől el ne pártoljanak, mindenekelőtt jámborságra és vallásosságra buzdítják, hogy magukat Istennek egészen átadják, az ő segítségét állandóan kérik, a szentségekhez járuljanak, Isten iránt jámbor és áhítatos lelkületüket és készségüket mindenkor és mindenben megőrizték.

Nagyon tévednek, akik a természetfölötti erőket lebecsülik, vagy figyelembe nem veszik s tisztán a természettudományok (élettan, átörökléstan stb.) eszközeitől és legújabb vívmányaitól várják azt a hatást, hogy az emberek szenvedélyeik fölött uralkodjanak. Nem azt akarjuk mondani, hogy az egyébként tisztességes természetes erőket semmibe se kell venni, hiszen ugyanaz az Isten a természetnek és a kegyelemnek alkotója s mindkét rendbeli javakat az ember használatára és hasznára szánta. Segíteni tehát lehet és kell is az embereken a természettudomány eszközeivel, de tévedés volna azt hinni, hogy ezek elégségesek a házasság tisztaságának biztosítására, vagy hogy ezek hatásosabbak, mint a természetfölötti kegyelem segítése.

⁷⁶ S. August. Enarrat. in ps. 143.

⁷⁷ Róm. 1,24–26.

⁷⁸ Jak. 4,6.

⁷⁹ Róm. 7,8.

Engedelmesség az egyház iránt

A házasság és a hitvesi erkölcs összeegyeztetése a róluk szóló isteni törvényekkel, ami nélkül a házasság kívánatos helyreállítása eredménnyel nem járhat, csak úgy lehetséges, ha az emberek ezeket az isteni törvényeket könnyen, biztosan és minden tévedéstől mentesen megismerhetik. Pedig köztudomású, mennyi csalódásra nyílik alkalom és mennyi tévedés keveredik az igazság mellé, ha azt az egyeseknek a saját eszök világával, vagy a kinyilatkoztatás egyéni magyarázatával kell keresniök. S ha ez már más természetű igazságoknál is így van, sokkal nagyobb fokban megvan a házasságnál, ahol az érzéki ösztönök a gyarló embert könnyen egészen elborítják, megcsalják és megrontják s ahol az isteni törvény megtartása a házasoktól kemény és hosszú ideig tartó áldozatokat követel, amelyeket a tapasztalat tanúsága szerint a gyarló ember mint mindmegannyi érvet szokott fölhasználni, hogy az isteni törvény alól mentesítse magát.

Hogy tehát az isteni törvénynek nem valami meghamisított és megrontott fogalma, hanem annak igaz és valódi ismerete világosítsa meg az emberi elmét és irányítsa az emberi erkölcsöket, a jámborság és vallásosság mellett még őszinte és alázatos engedelmesség is szükséges az Egyház iránt. Az Egyházat ugyanis maga Krisztus Urunk tette meg az igazság tanítójává, még pedig az erkölcsi kérdések rendezése terén is, noha ezen a téren az emberi ész maga is sok mindent jól megismerhet. Amint a jó Isten a természetes vallási és erkölcsi igazságok megismerésére az ész megismerőképesége mellé még kinyilatkoztatást is adott, hogy a helyes és az igazat „még az emberi nem mostani helyzetében is mindenki könnyen, biztosan és tévedés nélkül megismerhesse”,⁸⁰ úgy s ugyanazzal a céllal rendelte az Egyházat a vallásosság és erkölcsi igazságok örül és magyarázójául. Azért a hívek neki engedelmeskedni, értelmüket és akaratukat neki alávetni tartoznak, hogy az ész tévedéseitől és az erkölcsi romlástól mentesüljenek. S hogy Istennek ettől a bőkezű jóssággal nyújtott segítségétől magukat meg ne fosszák, engedelmességet kell tanúsítaniuk nemcsak az egyház ünnepélyesebb döntéseinek, hanem megfelelő módon még azoknak az egyházi rendeleteknek és határozatoknak is, amelyek bizonyos nézeteket mint veszélyeseket vagy rosszakat elvetnek és elítélnek.⁸¹

Oktatás és ránevelés

A hívek legyenek óvatosak azokban a kérdésekben, amelyek manapság a házasság körül közkeletűek, túlságosan ne bizakodjanak a saját ítéletükben s el ne csábítsa őket az emberi észnek szabadsága, úgynevezett önjogúsága. Az igazi keresztényektől távol áll a büszke elbizakodottság az ő tehetségében, hogy csak azt fogadja el, amit belső okaiban a maga eszével belát, s az a gondolkozás, hogy a minden népek tanítására és lelki kormányzására Istentől rendelt egyház a mai kérdések és viszonyok felől nem eléggé tájékozott s így neki csak azokban a kérdésekben kell hinni és engedelmeskedni, amelyeket ünnepélyes formában eldöntött, viszont azonban szabadon lehet azt tartani, hogy egyes kisebb jelentőségű határozatait esetleg tévesek, vagy nem eléggé meggyőző bennök az igazság és az erkölcsi tisztesség megállapítása. Ellenkezőleg a valódi keresztény embernek az a sajátos tulajdonsága – akár tanult, akár tanulatlan is egyébként – hogy minden a hitre és az erkölcsre vonatkozó kérdésben a vezetést és irányítást Isten szent egyházától és annak legfőbb Pásztorától, a római pápától várja, akit viszont a mi Urunk Jézus Krisztus vezet.

⁸⁰ Conc. Vat. sess. 3. cap. 2.

⁸¹ Conc. Vat. sess. 3. cap. 4; E. T. c. 1324.

Mivel mindent az Isten törvényéhez és elgondolásához kell visszaigazítani, hogy a házasság teljesen és minden időkre megújhódjon, kiváló fontossága van a hívek alapos kioktatásának a házasságról. Szóban és írásban, nem egyszer és felületesen, hanem gyakran és alaposan, világos és súlyos érvekkel kell őket kioktatni, hogy az igazságok az eszüket meggyőzzék és az akaratukat meghajlítsák. Értsék meg és állandóan gondolják meg, milyen végtelenül bölcsnek, szentnek, jónak mutatkozott az Isten az emberiség iránt, mikor a házasságot alapította, szent törvényekkel alátámasztotta s különösen mikor azt szentség méltóságára emelte, aminek folytán a keresztény hitvesek számára az isteni kegyelemnek olyan bőséges forrása nyílt meg, hogy a házasság legnemesebb céljainak is tisztán és hűségesen megfelelhessenek a saját, a gyermekeik, a polgári társadalom és az egész emberiség üdvére. Ha a házasság modern fölforgatói minden erejüket latba vetik, hogy szóval, írással, könyvekkel, cikkekkel s minden lehető eszközökkel megrontsák a lelkeket, a házasság tisztaságát kigúnyolják, a legocsmányabb bűnöket földicsérik: akkor nektek – Tisztelendő Testvérek – akiket a Szentlélek rendelt püspökökké, hogy kormányozzátok az Isten egyházát, amelyet tulajdon vérén szerzett,⁸² még fokozottabb mértékben kell személyesen, a papjaitok és gondosan megválogatott világiak segítségével – ezek az Általunk annyira sürgetett és ajánlott Katolikus Akció embereiből hívhatók az apostoli munkára – arra kell törekednetek, hogy a tévedéssel szembeállítsátok az igazságot, az utálatos bűnnel a tisztaság fényét, az ösztönök rabszolgaságával az Isten fiainak szabadságát,⁸³ a válások igazságtalan könnyűségével az örökké tartó valódi hitvesi szeretetet és a halálig fogadott eskünek szentségét.

Így elérjük majd, hogy a keresztény hívek szívük mélyéből hálát adnak az Istennek, hogy az ő parancsából kötve vannak és édes kényszer erejéből szabadok a testnek bálványától és az érzékiség szégyenletes szolgaságától, undorodnak és szántsándékkal idegenek azoktól az átkos elméletektől, amelyek az emberi méltóság csúfságára szóban és írásban „a tökéletes házasság” jelszava alatt terjednek, pedig a valóban tökéletes házasságot éppen romlott házassággá teszik, amint már eléggé kimutattuk.

Élettani nevelés – keresztény nevelés

Az üdvös keresztény házassági oktatás és vallásos ránevelés távol áll attól az élettani neveléstől, amellyel a mi korunkban a házassági élet megjavítóinak szerepében tetszelgők a hitveseknek szolgálni akarnak. Sokat beszélnek az élettani kérdésekről, amiből inkább a bűnözésnek ravaszságát lehet megtanulni, mint a tiszta élet erényét.

Mi – Tisztelendő Testvérek – egész szívvel a Magunkévá tesszük boldog emlékü elődünknak, XIII. Leó pápának a házasságról szóló körlevelében a földkerekség püspökeihez intézett szózatát: „Amennyire erőtök engedi és tekintélyetek kiterjed, tegyetek meg mindent, hogy a gondjaitokra bízott népeknél épen és sértetlenül megmaradjon a tan, amelyet Krisztus Urunk és az égi akarat tolmácsai – az apostolok – tanítottak, a katolikus egyház gondosan megőrzött és híveinek megtartás végett minden időben megparancsolt”.⁸⁴

Azonban az egyháznak legtökéletesebb oktatása sem elégséges ahhoz, hogy a házasság az isteni törvény szerint ismét följuljon. Jól ismerhetik a hitvesek a tant a keresztény házasságról, az ő részükről azonban még szilárd elhatározás is szükséges az Isten és a természet törvényeinek megtartásához. Azért bármit állítsanak és hirdessenek mások szóban vagy írásban, a házastársak szentül és ünnepélyesen fogadják meg, hogy a házasságra vonatkozó minden dologban töprengés nélkül Isten parancsaihoz alkalmazkodnak, vagyis

⁸² Ap. Csel. 20,28.

⁸³ Ján. 8,32 stb.; Gal. 5,13.

⁸⁴ Litt. Encycl. Arcanum. 10. Febr. 1880./

kölcsönös szeretettel egymás támogatására lesznek, a hűséget megtartják, a fölbonthatatlan köteleket meg nem sértik, a házassággal nyert jogaikkal mindig csak keresztény mérséklettel élnek, különösen a házasság első idejében, hogy ha aztán a körülmények később megtartóztatást követelnek, azt mindkettő már mint gyakorlott és könnyű dolgot megtehesse.

A szentség átélése

A házasokat ennek az elhatározásnak kiváltásában, megtartásában és keresztülvitelében hathatósan megsegíti a házas állapotukra gyakori ráeszmélés és a fölvetett szentségre élénk visszaemlékezés. Fontolják meg állandóan, hogy állapotuk kötelességeire és méltóságára őket mintegy fölszentelte és megerősítette egy külön szentség, amelynek a hatása állandó, bár eltörölhetetlen jelet nem nyom a lélekbe. Elmélkedjenek Szent Bellarmino Róbert bíbornok vigasztalással tele szavain, aki más neves hittudósokkal együtt így érzett és írt: „A házasság szentségét kétféleképpen foghatjuk föl: úgy, amint létrejön s úgy, amint létesülése után fennáll. Hasonló az Oltáriszentséghez, amely létrejövételében és fennállásában egyaránt szentség. Amíg a házastársak élnek, az ő szövetségük mindig Krisztusnak és az egyháznak szentsége marad”.⁸⁵

Hogy a szentség a kegyelmének erejét kifejthesse, a házastársak közreműködésére is szükség van s ez abban áll, hogy tehetségük mértéke szerint kötelességeik teljesítésében fáradoznak. Amint ugyanis a természetes rendben az Istentől adott erők teljesen csak akkor érvényesülnek, ha az emberek saját munkájukkal és szorgalmukkal használják s elhanyagolásuk esetén hasznot nem hajtanak: úgy a szentségből a lélekbe ömlött s ott székelő kegyelmi erők is emberi munkával és szorgalommal való gyakorlásra szorulnak. Ne hanyagolják el tehát a házastársak azt a kegyelmet, amely bennük van,⁸⁶ hanem fogjanak kötelességeik serény, bár fáradságos betöltéséhez s napról-napra jobban tapasztalni fogják a kegyelem hatását. S ha néha a csapások és az élet terhe súlyosan nehezedenek rájuk, ne csüggedjenek, hanem vonatkoztassák magukra Szent Pálnak szavait, amelyeket a munkában és üldöztetésben elcsüggedt kedvenc tanítványának, Timóteusnak írt a papirend szentségéről: „Figyelmeztetek, szítsd föl magadban az Isten kegyelmét, amely benned van kezem rátétele folytán. Hiszen nem a féltékenység lelkét adta nekünk az Isten, hanem az erőét, a szeretetét és a józanságát”.⁸⁷

Előkészülés a házasságra

Az említett célok elérése a házasságban – Tisztelendő Testvérek – nagyrészt a házasulandók távolabbi és közelebbi kellő előkészülésétől függ. Bizonyos, hogy a boldog házasságok szilárd alapja, valamint a boldogtalanok elomló romjai már a gyermekség és az ifjúság éveiben a fiúk és leányok lelkében épülnek. Mert, akik a házasság előtt mindenben önmagukat és a magukét keresték, akik hajlamaiknak hódoltak, azoknál féltő, hogy a házasságban is olyanok lesznek, amilyenek a házasság előtt voltak. Úgy aratnak, amint vetettek.⁸⁸ A családi otthon falai közt szomorúságot, gyászt, kölcsönös megvetést, veszekedéseket, lelki meghasonlást, az együttélés undorát – sőt, ami a legrosszabb – önmagukat találják féktelen ösztöneikkel.

Azért a jegyesek jó lelki készütséggel lépjenek házasságra, hogy egymást kölcsönösen támogathassák az élet sorscsapásainak elviselésében s még inkább az örök üdvösség

⁸⁵ S. Rob. Bellarmin. De controversiis Tom. III. De matrim. controv. 2. cap. 6.

⁸⁶ I. Tim. 41,14.

⁸⁷ II. Tim. 1,6–7.

⁸⁸ Gal. 6,9.

kiérdeklésében és a lelki ember kialakításában, aminek mértéke Krisztus teljessége.⁸⁹ Így elérik, hogy kedves gyermekeik előtt olyanoknak mutakoznak, amilyeneknek az Isten akarta a szülőket a gyermek szeme előtt. Az apa legyen igazi atya, az anya igazi anya, akiknek nagy szeretete és fáradhatatlan gondja nyomán a szülői ház még a legnagyobb szegénységben s itt a siralom völgyében a gyermekek számára annak a boldog paradicsomnak hasonmása lesz, amelybe az Isten az első embereket helyezte. Így gyermekeiket tökéletes emberekké és tökéletes keresztényekké nevelhetik. Beléjük olthatják az igazi katolikus egyházi érzést és azt az igazi hazaszeretetet, amelyre minket a kegyelet és a hála kötelez.

Akik házasságkötésre gondolnak, s akik a keresztény ifjúság nevelésével foglalkoznak, fektessenek rá kiváló súlyt, hogy a jó házasságokat előkészítsék, és a rosszakat megakadályozzák. S idézzék emlékezetükbe, amire a nevelésről szóló körlevelünkben intettünk: „A korai gyermekségtől kezdve kell a rossz hajlamokat fékezni, a jókat kifejleszteni s azért a gyermek értelmét az isteni igazságokkal megvilágítani, az akaratát az isteni kegyelemmel erősíteni, mert nélkülök nem lehet a rendetlen hajlamok fölött úrrá lenni s az egyház nem érheti el a nevelés tökéletes és teljes célját. Pedig Krisztus azért látta el az egyházat a mennyei igazságokkal és az isteni szentségekkel, hogy az emberek hathatós nevelője legyen.”⁹⁰

Egyéni választás

A jó házasság legközelebbi előkészítésénél a legfontosabb szerepe van a házastárs gondos kiválasztásának. Mert nagyrészt ettől függ a házasság boldogsága vagy boldogtalansága, hiszen a házastárs vagy nagy segítségére vagy veszedelmére és akadályára lesz a másik félnek a házasság keresztényi módon eltöltésében. Hogy azért az egész életen át ne kelljen vezekelni egy meggondolatlan választás miatt, a jegyesek alaposan fontolják meg, mielőtt megválasztják a személyt, akivel az életet kell eltölteniök. Megfontolásuknál leginkább az Istenre és Krisztus igaz vallására legyenek figyelemmel; azután önmaguk, házastársuk, jövődő gyermekeik, az állam és az egész emberiség javára gondoljanak, amely a házasságból mint forrásból ered. Buzgón kérjük az Isten segítségét, hogy a keresztény okosság szerint válasszanak s nem az érzékiség féktelen és vak indulata, a haszonlesés vagy más kevésbé nemes indítók vezesse őket, hanem az igaz szeretet és az őszinte érzelmek a jövődő hitvestárs iránt. S a házasságban azokat a célokat keressék, amelyek miatt Isten azt alkotta. Ne mulasszák el végül a házastárs megválasztásánál szüleik bölcs tanácsát kikérni. Sőt vegyék azt nagyon is komolyan, hogy az ő érettebb ítélőképességük és gazdagabb tapasztalatuk segítségével a végzetes tévedéseket elkerülhessék és a negyedik parancs isteni áldását a házasságra lépéskor bőségesebb mértékben elnyerjék: „Tiszteld atyádat és anyádat (az első parancs, amely ígéretet tartalmaz), hogy boldog és hosszú életű lehess a földön”.⁹¹

Társadalmi gondoskodás

Mivel az Isten parancsainak megtartása és a házasság tisztességének megóvása sokszor azért ütközik nehézségekbe, mert a házastársak szűkös viszonyok közt élnek vagy éppen nyomorúságban sínylődnek, szükségükre, amennyire csak lehet, segíteni kell.

⁸⁹ Ef. 4,13.

⁹⁰ Litt. Encycl. Divini illius Magistri. 31. Dec. 1929.

⁹¹ Ef. 6,2–3; Exod. 20,12.

Igazságos bér

Először is minden erővel oda kell törekedni, hogy – amint már elődünk XIII. Leó pápa bölcsen megállapította⁹² – az államokban a gazdasági és társadalmi viszonyok úgy alakuljanak, hogy minden családapá a maga, felesége és gyermekei tisztességes eltartásához szükséges bért megkereshesse, mert „méltó a munkás az ő bérére.”⁹³ Ezt megtagadni vagy a méltányosnál kevesebbet adni nagy igazságtalanság és a Szentírás szerint égbekiáltó bűn.⁹⁴ Tilos olyan alacsony béreket megállapítani, amelyek a mindenkori viszonyok közt elégtelenek a család eltartására.

Intézkedésre van szükség, hogy a házastársak már jóval a házasságkötés előtt a jövőendő élet nehézségeit elháríthassák vagy legalább is enyhíthessék s szakértők részéről oktatásban részesüljenek, miképpen kell azt sikeresen és tisztességesen megtenniük. Gondoskodásnak kell történnie abban az irányban is, hogy gazdasági társulással, magán- és állami szervezetekben megkereshessék az élet szükségleteit, ha azokat egyenként megkeresni nem tudják.⁹⁵

A gazdagok kötelessége

Ha azonban az említett eszközök sem elegendők a költségek fedezésére, különösen ha a család nagy és beteg, a keresztény felebaráti szeretet megköveteli, hogy a szűkölködők megkapják a szükségeset, a gazdagok a szegényeket segítsék s fölösleges javaikat ne fényűzésre fordítsák vagy eltékozzolják, hanem azok életének és egészségének megmentésére költsek, akiknek a legszükségesebb javak is hiányoznak. Akik a szegényekben Krisztusnak alamizsnát adnak, bőséges jutalmat nyernek az Úrtól, amikor eljön a világot megítélni. Viszont az ellenkezőt cselekvők elveszik majd büntetésüket.⁹⁶ Nem hiába int minket az apostol: „Aki bírja e világ javait és szűkölködni látja testvérét és elzárja előle szívét: hogyan marad meg abban az Isten szeretete?”⁹⁷

Állami segítség

Ahol pedig a magánjótékonyosság elégtelennek bizonyul, ott az államhatalom föladata a magánosok elégtelen erőit kipótolni, különösen akkora fontosságú közcélnál, amilyen a családok és a házások emberhez méltó sorsa. Ha ugyanis a családoknak, különösen a több gyermekes családoknak nincs rendes lakásuk; ha a családfő munkát és keresetet nem talál; ha a mindennapi szükségletek nagyon drágák; ha még a családanya is – a család nem kis kárára – a saját munkájával pénzkeresésre szorul, vagy az anyaság rendes és rendkívüli terhei idején megfelelő élelem, gyógyszer, orvosi segítség és minden egyéb nélkül marad: akkor természetesen a házastársak könnyen elcsüggednek, hogy nehéz számukra a családi élet és az Isten törvényeinek megtartása, a közbiztonság, az állami élet és jólét veszedelembé kerül, mert az ilyen emberek könnyen úgy kétségbe esnek, hogy semmi veszténivalójuk nem lévén, esetleg csak jobbat remélhetnek az államnak és minden rendnek fölforgatásától.

Azért az államélet és a közjó hivatott őrei a családok és a házastársak megsegítését nem hanyagolhatják el anélkül, hogy az államnak és a közjónak ártsanak. Tehát a

⁹² Litt. Encycl. Rerum novarum. 15. Maii 1891.

⁹³ Luk. 10,7.

⁹⁴ Deut. 24,14–15.

⁹⁵ Litt. Encycl. Rerum novarum. 15. Maii 1891.

⁹⁶ Máté 25,34.

⁹⁷ I. Ján. 3,17.

törvényalkotásnál és az állami költségvetés megállapításánál a nyomorgó családok támogatásáról úgy gondoskodjanak, mint akik az ilyen gondoskodást legelső kötelességeik közé számítják.

Ezen a téren mély fájdalommal látjuk, hogy a természetes rend fölforgatásával a törvénytelen anyának és gyermekének (akit egyébként nagyobb rossz elhárítása végett szintén segíteni kell) szívesen és bőségesen nyújtanak támogatást, viszont a törvényesnek megtagadják, szűken mérik, vagy csak kényszeredetten adják.

Erkölcsei erőforrás

Ámde – Tisztelendő Testvérek – az állam érdeke nemcsak a házasságok és a családok megfelelő anyagi megalapozottsága, hanem azoknak erkölcsi és tisztán lelki épsége is. Igazságos törvényekre és azok hűséges betartására van szüksége, amelyek a tiszta hűséget és a házastársak kölcsönös támogatását biztosítják, mert a történelem tanúsága szerint az állam jóléte és a polgárok földi boldogsága ott biztos és szilárd nem lehet, ahol az alap, amelyen nyugszik, tudniillik a jó erkölcs meginog és a polgárok bűnei folytán bedugul az a forrás, amelyből az állam is születik – a házasság és a család.

Karöltve az egyházzal

Az erkölcsi rend védelmére sem az államnak külső hatalma és büntetései, sem az erény szépségének és szükségességének föltárása az emberek előtt nem elegendők. Szükséges ehhez a vallási tekintély, hogy az észet megvilágítsa az igazsággal, az akaratot irányítsa és az emberi gyarlóságot az isteni kegyelem segítségével megerősítse. S ez a tekintély egyedül a Krisztus által alapított egyház. Azért az Urban szeretettel intjük az államok fejeit a Krisztus egyházával való kölcsönös és barátságos együttműködésre s annak megszilárdítására, hogy mindkét hatalom egyesített erejével és törekvésével távoldartsuk azokat a mérhetetlen károkat, amelyek a házasságra és a családra zúduló szemérmetlen szabadosság nyomán nemcsak az egyházat, hanem az államokat is fenyegetik.

A polgári törvények

A polgári törvények nagyban támogathatják az egyházat súlyos föladataiban, ha rendelkezéseikben figyelemmel vannak az isteni és egyházi törvényekre s a maguk részéről is büntetik az ellenük vétőket. Mert vannak olyan emberek, akik erkölcsileg is megengedettnek tartják, amit a polgári törvények megengednek, vagy legalább nem büntetnek, viszont olyanok is, akik lelkiismeretük tiltakozása ellenére is cselekszenek, ha a polgári törvényektől nincs mit tartaniok, mert az Istent nem félik s így önmaguknak és sok másnak a romlását okozzák.

Az egyházzal való közreműködés az államhatalom tekintélyéből és önállóságából nem von le semmit s nem is veszélyezteti azt. Hiú és alaptalan az eféle aggodalom és gyanakvás. Bebizonyította ezt már XIII. Leó pápa, amidőn így írt: „Kétségtelen, hogy az egyház alapítójának, Jézus Krisztusnak szándéka szerint az egyházi hatalom az államhatalomtól különálló s mindkét hatalom a maga joghatósága terén szabad és független, mégis úgy, hogy a kettő közt meglegyen a kölcsönös és egyetértő kapcsolat, ami nekik is javukra van s az egész emberiség üdvére szolgál. Ha az államhatalom az Anyaszentegyházzal barátságosan együttműködik, ennek mindkét hatalom okvetlenül igen nagy hasznát látja, mert az államnak megnövekedik a tekintélye és a vallás kalauzolása mellett igazságos lesz az uralma, viszont

az egyház segítséget és védelmet nyer, ami végeredményben a hívek lelki közjavát előmozdítja”.⁹⁸

Fényes példa

Új és fényes példát mutathatunk az Apostoli Szentszék és az olasz királyság közt szerencsésen létrejött egyezményben, amely a természetes rend és Krisztus törvénye szerint a házassági kérdést is békésen és barátságosan rendezi, amint az olasz nemzet dicsőséges múltjához és régi szent hagyományaihoz illik.

A lateráni szerződésben ezt a szakaszt találjuk: „Az olasz állam a házasságnak, mint a család alapjának, azt a méltóságát akarja visszaadni, amely az olasz nemzet hagyományainak megfelel s azért a kánonjog által szabályozott házassági szentségnek a polgári jogkövetkezményeket biztosítja”.⁹⁹

Ezt az alapvető szakaszt azután további rendelkezések követik.

Ez az egyezmény például és bizonyságul szolgál, hogy a mi korunkban is (amelyben az államhatalomnak az egyháztól teljes elszakítását, sőt minden vallástól elválását oly gyakran hangoztatják) megegyezhetik és szövetkezhetik az egyik legfőbb hatalom a másikkal jogainak és fenségének minden sérelme nélkül, kölcsönös megállapodással és baráti szerződéssel az egyháznak és az államnak a javára.

Sőt a házasság ügyében is közösen gondoskodhatnak, hogy a keresztény házasságokat fenyegető veszedelmek elháríthatók és azok összeomlása megakadályozható legyen.

Atyai szózat

Tisztelendő Testvérek, amiket itt veletek együtt aggódó lelkipásztori gonddal megtárgyaltunk, azokat a keresztény okosság szabálya szerint hirdessétek és magyarázzátok meg Krisztus nagy családja minden kedves tagjának s ki-ki a saját híveinek, hogy a józan tant a házasságról valamennyien jól megismerjék és a hamis tanítások mesterei részéről leselkedő veszedelmeket elkerüljék s megtagadva az istentelenséget és a világi vágyakat, józanul, igazán és jámborul éljenek e világon, várva a boldog reménységet és a nagy Isten és Üdvözítőnk, Jézus Krisztus dicsőségének eljövételét”.¹⁰⁰

Adja meg a mindenható Atyaisten, „akitől minden nemzetség nevét nyerte a mennyben és a földön”,¹⁰¹ aki a gyöngéket megerősíti, a kishitűeket és félénkeket fölbátorítja; adja meg a megváltó Úr Krisztus – a tiszteletreméltó szentségek alapítója és tökéletesítője¹⁰² – aki a házasságot az egyházzal való saját rejtelmes viszonyának titokzatos képévé szánta és tette; adja meg a Szentlélek, a szeretet Istene, a szívek világossága és az értelem erőssége, hogy amiket Mi itt a házasság szentségéről, Istennek rávonatkozó csodálatos törvényéről és akaratáról, a tévedésekről és veszedelmekről, a gyógyítás eszközeiről előadtunk, mindenki megértse, készséges akarattal elfogadja, Isten kegyelmének segítségével megvalósítsa s így a keresztény házasságokban újra fölvirágozzék és viruljon az Istennek szentelt termékenység, a tiszta hűség, az oldhatatlan szilárdság, a szentség és kegyelmeinek teljessége.

Az Isten kegyelmi trónusa előtt alázatosan leborulva buzgón imádkozunk, hogy a kegyelmek szerzője, „akitől minden akarás és véghezvitel származik”,¹⁰³ végtelen jóságának

⁹⁸ Litt. Encycl. Arcanum. 10. Febr. 1880.

⁹⁹ Concod. Art. 34. Acta Ap. Sedis 1929. pag. 290.

¹⁰⁰ Tit. 2,12–13.

¹⁰¹ Ef. 3,15.

¹⁰² Conc. Trid. sess. 24.

¹⁰³ Fil. 2,13.

mértéke szerint adja meg és teljesítse mindezeket. S ugyanannak a mindenható Úristennek bőséges kegyelme zálogául nektek – Tisztelendő Testvérek – papságtoknak és az állandóan éber gondjaitokra bízott híveknek szeretettel adjuk apostoli áldásunkat.

Kelt Rómában, Szent Péternél, 1930. december 31-én, pápaságunk kilencedik évében.

XI. Pius pápa.